

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Tereza Heroutová

Spolupracující obviněný

Diplomová práce

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Spolupracující obviněný vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 16. března 2017

Tereza Heroutová

Ráda bych na tomto místě a touto cestou poděkovala Doc. JUDr. Filipu Ščerbovi, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce a cenné rady, které mi při jejím psaní poskytl, stejně jako své rodině za podporu.

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
KS	krajský soud
LZPS	Listina základních práv a svobod, vyhlášená zákonem č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky, republikovaná usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb., kterým se mění Listina základních práv a svobod
MS	městský soud
NSZ	Nejvyšší státní zastupitelství
OČTŘ	orgány činné v trestním řízení
OSN	Organizace spojených národů
SO	spolupracující obviněný
TS	trestní stíhání
TŘ	Trestní řád
TZ	Trestní zákoník
Ústava ČR	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
VSČR	Vězeňská služba České republiky

Obsah

Úvod.....	6
1. Pojem spolupracující obviněný.....	9
1.1. Vymezení pojmu.....	9
1.2. Spolupracující obviněný v kontextu se zásadou legality a principem oportunity.....	14
1.3. Spolupracující obviněný jako prostředek boje proti organizovanému zločinu.....	17
1.4. Právní úprava před a po novele č. 193/2012 Sb.....	19
1.5. Spolupracující obviněný vs. korunní svědek.....	22
2. Srovnání se zahraniční právní úpravou.....	25
2.1. Slovensko.....	25
2.2. Francie.....	26
3. Úskalí institutu spolupracujícího obviněného.....	28
3.1. Závislost přiznání procesního postavení na úvaze státního zástupce s absencí opravného prostředku.....	28
3.2. Tendence rozšíření institutu.....	33
3.3. Výkon trestu a ochrana spolupracujícího obviněného.....	37
3.3.1. Způsob výkonu trestu.....	37
3.3.2. Ochrana spolupracujícího obviněného.....	40
3.4. Závislost možnosti upuštění od potrestání na návrhu státního zástupce.....	43
Závěr.....	46
Klíčová slova.....	48
Seznam použitých zdrojů.....	49
Abstrakt.....	55
Přílohy.....	57

Úvod

Ve formě organizovaného zločinu je páchána ta nejzávažnější trestná činnost, jako je např. terorismus, drogová kriminalita, obchod s bílým masem a zbraněmi či počítačová kriminalita. Představuje tak značné riziko nejen pro stát, ale i pro jednotlivce. Nebezpečnost organizované kriminality pak zvyšuje zejména její mezinárodní přesah a prorůstání do oblastí politiky, výkonné moci, hospodářství či policejních orgánů. Jedním z prostředků jak s tímto nebezpečným jevem bojovat je institut spolupracujícího obviněného a právě problematika spolupracujícího obviněného je tématem této diplomové práce.

Cílem této práce není hodnotit, zda je institut spolupracujícího obviněného přínosem či nikoli, ale vysvětlit čtenáři pojem spolupracujícího obviněného, nastínit část jeho problematiky a popř. navrhnout možnosti řešení *de lege ferenda*. Trestní právo zná institut spolupracujícího obviněného od roku 2010, kdy byl nově zaveden, diplomová práce se tak věnuje tématu od jeho samotného počátku až do současnosti v rámci České republiky s malou odbočkou do zahraničí za účelem komparace. Od doby, kdy byl institut spolupracujícího obviněného zaveden do českého trestního práva, uběhlo sice již sedm let, nicméně šlo o pojem zcela nový a typický spíše pro země common law, s čímž souvisí i riziko problematičnosti přijaté úpravy a postupný vývoj institutu, což dokládá i jeho poměrně brzká novelizace. Jedná se o téma, které otevírá prostor pro úvahy, a ráda bych se zabývala otázkami, které tento institut a jeho právní úprava v současné době vyvolává. Zavedení institutu spolupracujícího obviněného jde ruku v ruce s debatou o tom, zda má být do českého právního řádu zavedena právní úprava korunního svědka. Z četnosti odborných článků věnujících se tomuto tématu a volajících po změně právní úpravy můžeme vidět, že je tématem stále aktuálním a nedořešeným.

Na základě výše uvedeného se domnívám, že toto téma skýtá prostor pro analýzu problémů, kterými se v mé diplomové práci zabývám a nastiňuji jejich možná řešení. Konkrétně se zaměřuji na způsob rozhodování o procesním postavení, užití i v řízení o zločinech, ochranu osoby, výkon trestu a upuštění od potrestání. Před samotným začátkem jsem si stanovila hlavní výzkumnou otázku: *Je právní úprava spolupracujícího obviněného dostatečná a efektivní?* Na ni pak navazují dílčí výzkumné otázky:

- *Má osoba, jež splní zákonné podmínky pro označení za spolupracujícího obviněného, získání procesního postavení zaručeno?* Hypotéza: Obviněného za spolupracujícího označuje osoba rozdílného zájmu, přičemž není nijak vázána žádným rozhodnutím.

- *Vedlo rozšíření aplikace spolupracujícího obviněného i na řízení o zločinech k jeho častějšímu využití?* Hypotéza: Po novele t. ř., kterou byla tato možnost zavedena, se počty případů se spolupracujícím obviněným zvyšují.
- *Je strach ze msty ve věznicích opodstatněný?* Hypotéza: Právní řád neobsahuje žádná zvláštní pravidla pro umístění a ochranu spolupracujících obviněných.
- *Je ochrana spolupracujícího obviněného nějak zajištěna?* Hypotéza: Tzv. zvláštní ochrana se na spolupracujícího obviněného nevztahuje.
- *Může soud upustit od potrestání, ačkoliv tento postup SZ nenavrhně?* Hypotéza: Soud může upustit od potrestání v případě, že jsou splněny podmínky stanovené § 178a t. ř.

Při psaní diplomové práce jsem vycházela z primárních zdrojů, tedy právních předpisů a mezinárodních smluv, tradičních zdrojů jako jsou monografie včetně komentovaných znění zákonů, odborné články, příspěvky z odborných konferencí a judikatura vyšších soudů. Pracovala jsem ale i s odbornými studiemi, analýzami, důvodovými zprávami či konkrétními rozsudky krajských soudů, v nichž figuroval spolupracující obviněný.

V první kapitole diplomové práce vymezuji pojem a podstatu spolupracujícího obviněného včetně jeho právní úpravy *de lege lata*, a to před i po novelizaci, kontext spolupracujícího obviněného se základními zásadami trestního řízení a jeho přínos v boji s organizovaným zločinem. Závěr kapitoly pak věnuji vymezení oproti institutu korunního svědka, se kterým je spolupracující obviněný často spojován a zaměňován. Druhá kapitola je věnována komparaci s právní úpravou vybraných zemí, Slovenskem a Francií. Předmětem zkoumání je, zda právní řády těchto zemí obsahují úpravu spolupracujícího obviněného a pokud ano, jakým způsobem, jaké jsou odlišnosti oproti právní úpravě České republiky a zda tyto odlišnosti mohou být inspirací a možným řešením problematických aspektů spolupracujícího obviněného u nás. Třetí kapitola pak řeší vybrané problematické otázky spolupracujícího obviněného a nastiňuje návrhy *de lege ferenda*, konkrétně pak závislost udělení procesního postavení na úvaze státního zástupce a absenci opravného prostředku, možnost označit za spolupracujícího obviněného i pachatele „pouze“ zločinu, způsob výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody v souvislosti s jeho ochranou, možnost ochrany jeho a osob jemu blízkých na svobodě a zda soud může upustit od potrestání obviněného, ačkoli státní zástupce tento postup nenavrhl.

Z důvodu omezení rozsahu kvalifikační práce se nejedná o rozbor celkové problematiky spolupracujícího obviněného, ale pouze o její vybranou část. Stranou tak jsou ponechány otázky týkající se např. spolupracujícího recidivisty, případného zavedení institutu korunního svědka či

možnost označit obviněného za spolupracujícího, pokud je proti němu vedeno další řízení. Tyto otázky mohou být předmětem dalšího zkoumání.

V předkládané práci byla při výzkumu použita především metoda analyticko-deskriptivní a metoda exaktní, konkrétně pak metoda statistická. Deskripce představuje zejména první část, ve které je definován pojem spolupracujícího obviněného, jeho význam a vymezení oproti podobným trestně-procesním prostředkům, přičemž tato část práce je nezbytná pro ucelení obrazu o spolupracujícím obviněném. Na první část pak logicky navazuje analýza, jejímž výsledkem je identifikace aplikačních problémů a nejasností institutu spolupracujícího obviněného, které byly řešeny především pomocí jazykového, komparativního a logického výkladu, konkrétně pak objektivně teleologického.

1. Pojem spolupracující obviněný

1. 1. Vymezení pojmu

Institut spolupracujícího obviněného je českému trestnímu právu znám od 1. 1. 2010, kdy se stal součástí zák. č. 141/1961 Sb., trestní řád, a to díky jeho novele č. 41/2009 Sb. za účelem razantnějšího potírání organizovaného zločinu. Do této doby tento ani žádný podobný prostředek (např. korunního svědka) český právní řád neznal. Zákonodárce přijetím této úpravy plnil mezinárodní závazky České republiky plynoucí z čl. 26 Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu¹ a Rezoluce Rady č. 497Y0111(01)² o jednotlivcích (dále jen „Rezoluce Rady“). V té se Česká republika zavázala přijmout vhodná opatření, jimiž by podpořila jednotlivce, kteří byli nebo jsou členy zločineckých organizací, nebo kteří se podíleli na trestných činech takových organizací, aby spolupracovali v rámci trestního řízení. Jednotlivcům, kteří „odpadnou“ od organizované zločinecké skupiny nebo jiné zločinecké organizace a učiní vše, co mohou k tomu, aby předešli dalšímu páchání zločinecké činnosti, nebo poskytnou policii a soudním orgánům náležitou pomoc, tak mají na základě rezoluce být poskytnuty výhody při ukládání trestu a způsobu jeho výkonu.³

Smysl a účel tohoto institutu lze vyjádřit tím, že směřuje ke zjištění a odhalení pachatelů velmi závažných trestných činů prostřednictvím osob, které se sice v určité nepříliš výrazné míře na trestné činnosti podílely, ale jsou ochotny rozkrýt strukturu zločinecké organizované skupiny nebo organizované skupiny a sdělit podstatné skutečnosti o pachatelích a jejich jednání.⁴ Při potírání organizovaného zločinu se OČTŘ často ocitají v důkazní nouzi⁵, kterou podle Schramhausera⁶ zapříčiňuje zejména profesionalita organizovaných zločineckých skupin, mlčenlivost jejich členů a hierarchická struktura. Obtížnost potírání organizovaného zločinu tak

¹ Tato Úmluva byla podepsána Českou republikou 12. prosince 2000 v Palermu a vstoupila v platnost 29. 9. 2003, tedy dle čl. 38 bodu 1. 90 dnů poté, kdy byla uložena čtyřicátá ratifikační listina

² Rezoluce Rady EU č. 497Y0111(01) ze dne 20. prosince 1996, [cit. 6. února 2017]. Dostupné na <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1450280229851&uri=CELEX:31997G0111>>.

³ PAVLIŠOVÁ, Radka. *Analýza soudních rozhodnutí vydaných v letech 2010 až 2012 ve věcech úplatkářských trestných činů* [online]. Transparency.cz, 2013 [cit. 6. února 2017]. Dostupné na <https://www.transparency.cz/analyza-soudnich-rozhodnuti-vydanych-letech-2010-2012-vecech/>.

⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2315.

⁵ Jung např. hovoří o stavu vyšetřovací nouze (Ermittlungsnotstand) viz JUNG, Heike. Der Kronzeuge – Garant der Wahrheitsfindung oder Instrument der Überführung? *Zeitschrift für Rechtspolitik*, 1986, roč. 19, č. 2, s. 38.

⁶ SCHRAMHAUSER, Jiří. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 1, s. 11.

vystihl bývalý ředitel Landeskriminalamtes Niedersachsen Waldemar Burghard: „*poznaná organizovaná kriminalita je pouze špatně organizovanou kriminalitou.*“⁷

Tomuto stavu má zamezit právě institut spolupracujícího obviněného. Spolupracující obviněný je nástrojem boje proti závažné organizované kriminalitě, kterou, jak jsem již uvedla, je obtížné stíhat s ohledem na profesionalitu, mlčenlivost a hierarchii jednotlivých členů organizované (zločinecké) skupiny⁸ a pomáhá tak zefektivnit úsilí orgánů činných v trestním řízení při potírání tohoto druhu trestné činnosti. Trestní řád považuje jeho výpověď za standardní důkazní prostředek. Nejvyšší soud však upozorňuje na nutnost jeho zvlášť pečlivého hodnocení a především na povinnost orgánů činných v trestním řízení hodnotit i motivaci spoluobviněného k výpovědi a dbát zvýšeného rizika a její účelovosti.⁹

Daný institut, s ohledem na jeho původ v angloamerickém právním systému, je svým obsahem nepochybně průlomem do základních zásad trestního řízení, jakou představuje zásada legality a ofciality a zásada rovnosti před zákonem¹⁰, nicméně dle názoru zákonodárce převažuje v dané věci zájem státu na zničení zločineckých struktur, do nichž je v důsledku jejich organizace a závazku mlčenlivosti obtížné proniknout.¹¹ Cílem zákonodárce bylo, aby osoby podílející se na činnosti organizovaných zločineckých skupin a organizovaných skupin byly motivovány ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, což by ve svém důsledku mělo usnadnit vyšetřování tohoto druhu trestné činnosti, při kterém je, s ohledem na míru takové organizace, často spojené se závazkem mlčenlivosti, zpravidla nedostatek důkazů k usvědčení osob organizujících nebo řídících takovouto zvlášť závažnou trestnou činnost.¹² Spolupracující obviněný totiž nepomáhá OČTŘ pouze z dobré vůle, ale hlavně proto, že je jeho spolupráce následně odměněna. Získání statusu spolupracujícího obviněného má vliv na stanovení druhu a výměry ukládaného trestu jako hmotněprávní důsledek označení.¹³ V závislosti na konkrétních okolnostech případu, na tom jak významně přispěl k objasnění trestné činnosti, jaké trestné činnosti se sám dopustil, na návrhu státního zástupce apod. se tak může jednat o jednu ze čtyř možností, které připouští zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník:

⁷ BURGHARD, Waldemar. Organisierte Kriminalität. *Kriminalistik*, 1990, č. 10, s. 501

⁸ SCHRAMHAUSER, Jiří. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 1, s. 11.

⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. prosince 2012, sp. zn. 7 Tdo 1315/12.

¹⁰ Myšleno ve vztahu spolupracujícího obviněného vůči jiným obviněným stíhaným pro spáchání stejné trestné činnosti

¹¹ PAVLIŠOVÁ, Radka. *Analýza soudních rozhodnutí vydaných v letech 2010 až 2012 ve věcech úplatkářských trestných činů* [online]. Transparency.cz, 2013 [cit. 6. února 2017]. Dostupné na <<https://www.transparency.cz/analýza-soudnich-rozhodnuti-vydanych-letech-2010-2012-vecech/>>.

¹² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu na vydání zákona č. 41/2009 Sb., část první, bod 29. Dostupné z ASPI. Wolters Kluwer ČR [cit. 6. února 2017].

¹³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. vydání. Praha: Leges, 2016, s.888.

- obecnou okolnost, ke které se přihlíží při stanovení druhu a výše trestu dle § 39 odst. 1 t. z.,
- polehčující okolnost dle § 41 písm. m) t. z.,
- zvláštní důvod k mimořádnému snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby dle § 58 odst. 4 t. z.,
- zvláštní důvod k upuštění od potrestání dle § 46 odst. 2 t. z.

Celá právní úprava v rámci trestního řádu je omezena pouze na jedno ustanovení, a to § 178a, v rámci části druhé, hlavy X., oddílu sedmého, z čehož vyplývá, že je aplikovatelný pouze v rámci přípravného řízení.¹⁴ Ustanovení § 178a stanovuje zákonné podmínky, které musí být kumulativně¹⁵ splněny, aby mohl státní zástupce v obžalobě označit obviněného za spolupracujícího:

- musí být trestně stíhán za zločin
- oznámit státnímu zástupci skutečnosti, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny a zavázat se podat jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech
- doznat se k činu, pro který je stíhán, přičemž nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho doznání bylo učiněno svobodně, vážně a určitě
- prohlásit, že souhlasí s tím, aby byl označen jako SO
- a považuje-li státní zástupce takové označení za potřebné

První podmínka omezuje možnost užití spolupracujícího obviněného pouze na řízení o zločinech a jejich subkategorii o zvláště závažných zločinech, zatímco v řízení o přečinech není užití statusu možné (o vhodnosti udělení procesního postavení v řízení o zločinech podrobněji pojednávám v podkapitole 3. 2.).

Druhá podmínka, povinnost oznámit skutečnosti, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu, může působit vágně, avšak způsobilost takových skutečností se posuzuje individuálně podle konkrétních okolností daného případu, věrohodnosti údajů uváděných obviněným a souladu s dosud získanými důkazy.¹⁶ Závěr, zda jsou oznámené skutečnosti natolik významné, že pomohly náležitě objasnit organizovanou trestnou činnost, a naopak bez nich by trestná činnost zůstala neobjasněna, závisí na státním zástupci. Skutečnosti, které obviněný

¹⁴ Tomu odpovídá i znění ustanovení: „... může státní zástupce v obžalobě označit obviněného za spolupracujícího...“, jelikož podáním obžaloby končí přípravné řízení.

¹⁵ Vyplývá ze samotného ustanovení, kdy mezi jednotlivé podmínky zákonodárce vložil spojku „a“ .

¹⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. s. 2317.

oznámil, se musí bezprostředně týkat zločinu v souvislosti s organizovanou kriminalitou. V tomto směru lze tedy hovořit o tzv. kvalifikované výpovědi.¹⁷

Zákon uvádí tři alternativy spáchání zločinu v kontextu s organizovaným zločinem: 1. *členy organizované skupiny*, 2. *ve spojení s organizovanou skupinou* nebo 3. *ve prospěch organizované zločinecké skupiny*. V prvním případě jsou pachateli zločinu samotní členové organizované skupiny. Ve druhém jde o formu spolupráce, která nemá rysy vyšší míry koordinace činnosti jako mezi členy, ale podporuje, usnadňuje a napomáhá činnosti organizované skupiny. Poslední alternativu dokonce vymezuje trestní zákoník v § 107 odst. 1 jako situaci, kdy je spáchán úmyslný trestný čin členy organizované zločinecké skupiny, nebo tím, kdo takový čin spáchal vědomě se členem organizované zločinecké skupiny anebo v úmyslu organizované zločinecké skupině napomáhat. Rozdílnost organizované skupiny a organizované zločinecké skupiny je rozebrána dále v podkapitole 1. 3.

Třetí podmínkou je doznání obviněného, které však nezbavuje OČTŘ povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu, ale nadále jsou povinny objasňovat skutečnosti svědčící ve prospěch i neprospěch obviněného v souladu s presumpcí nevinu. Zákon dále podmiňuje označení obviněného za spolupracujícího jeho prohlášením, ve kterém souhlasí s tímto postupem, přičemž tak může učinit sám v písemné formě nebo ho může státní zástupce zahrnout do protokolu o výsledku podle § 178a odst. 3 t. ř.¹⁸

Poslední podmínka vyjadřuje fakultativnost postupu státního zástupce, tedy jak vyplývá z dikce zákona¹⁹ označení obviněného za spolupracujícího je oprávněním státního zástupce nikoli jeho povinností²⁰, přičemž při zvažování oné potřebnosti označení jsou v úvahu brány následující skutečnosti:

- povaha trestného činu, k jehož objasnění se obviněný zavázal
- povaha trestného činu v doznání obviněného
- osoba obviněného
- okolnosti případu, zejména zda a jakým způsobem se obviněný podílel na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal
- jaké následky svým jednáním způsobil

¹⁷ *Spolupracující obviněný jednou a dost, navrhuje profesor Jelínek* [online]. ceskatelevize.cz, 6. 3. 2015 [cit. 14. března 2017]. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1509144-spolupracujici-obvineny-jednou-a-dost-navrhuje-profesor-jelinek>.

¹⁸ Tamtéž, s. 2321.

¹⁹ „...státní zástupce může...“ a „...považuje-li označení za potřebné...“

²⁰ Uvážení státního zástupce je čistě oportunní a zvažuje nikoli zda je přítomen veřejný zájem na potrestání obviněného (ten bezpochyby je), ale jak významný veřejný zájem je, viz KRISTKOVÁ, Alena. K legalitě a oportunitě v českém trestním řízení. *Trestní právo*, 2014, roč. 18, č. 14, s. 12.

Otázka, zda pro udělení statusu spolupracujícího obviněného by zákon neměl stanovit další podmínky ve smyslu omezení toho, kdo může být takto označen a nikoli určení nových procesních povinností, může být předmětem odborných diskuzí. Mám na mysli podmínky, které by omezovaly přiznání procesního postavení osobě, jež trestným činem, pro který je stíhána, způsobila těžkou újmu na zdraví nebo smrt, je organizátorem, osobu, která znovu spáchala zvláště závažný zločin či je tzv. spolupracujícím recidivistou. Samotný Trestní řád řadí život a zdraví na první místo. Jsem tedy toho názoru, že pokud obviněný, jež trestným činem způsobil smrt či těžkou újmu na zdraví, nabídne OČTŘ spolupráci díky které pomůže objasnit organizovanou trestnou činnost, není na místě takovou nabídku přijmout. Podobně by měly OČTŘ postupovat v případech, kdy o označení za spolupracujícího obviněného usiluje organizátor trestné činnosti. Taková situace dle mého názoru odporuje boji s organizovaným zločinem, jelikož kdo jiný, než právě organizátor, by měl být náležitě stíhán a potrestán?

Důkaz v podobě výpovědi obviněného, který se osobně podílel na trestné činnosti, je zdrojem relevantních a cenných informací, které mohou sloužit nejen jako důkaz samotný, ale i jako vodítko pro získání důkazů dalších v situaci, kdy OČTŘ nedisponují dostatečným počtem důkazů a ocitají se tak v důkazní nouzi. Pravdivost výpovědi spolupracujícího je ověřována pomocí dosud zjištěných skutečností a důkazů, tedy zda jeho výpověď koresponduje a zapadá do obrazu, který si OČTŘ doposud vytvořily na základě jimi zjištěných skutečností a získaných důkazů. Nemalý podíl na pravdivosti výpovědi má také samotná osoba obviněného.²¹ Spolupracující obviněný může délku trestního řízení podstatně zkrátit, snížit jeho nákladnost a může být i důvodem, proč je trestná činnost vůbec odhalena, jelikož bez jeho přispění by OČTŘ mnohdy neměly dostatek usvědčujících důkazů. Samotná podstata spolupracujícího obviněného není odbornou veřejností natolik zpochybňována, avšak jeho platná právní úprava je velmi často kritizována, např. Vantuchem²², Řeháčkem²³, Schramhauserem²⁴ či Seifertem.²⁵ Karabec dokonce hodnotí zavedení institutu spolupracujícího obviněného za velký přínos, na druhou stranu

²¹ K otázce věrohodnosti výpovědi spolupracujícího obviněného se vyjádřil i Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 13. března 2014, sp. zn. III. ÚS 859/13: „Proces hodnocení věrohodnosti výpovědi spolupracujícího obviněného musí být mimořádně pečlivý; musí být posouzeny mj. jeho osobnostní rysy, jeho motivace ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a souladnost jeho výpovědi s ostatními důkazy sbromážděnými ve věci.“

²² VANTUCH, Pavel. Spolupracující obviněný po novelizaci provedené zákonem č. 193/2012 Sb. *Trestní právo*, 2012, roč. 17, č. 10, s. 8.

²³ ŘEHÁČEK, Jan. Mlčeti zlato aneb spoluprací se státním zástupcem k přísnějšímu trestu. *Trestněprávní revue*, 2016, roč. 15, č. 2, s. 44.

²⁴ SCHRAMHAUSER, Jiří. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 1, s. 13-15.

²⁵ SEIFERT, Filip. *Úskalí institutu spolupracujícího obviněného* [online]. Epravo.cz, 8. 4. 2013 [cit. 11. února 2017]. Dostupné na <https://www.epravo.cz/dataPublic/data/E-pravo_mag/2013_E1_web.pdf>.

poukazuje na aplikační problémy, kdy názory samotných státních zástupců, jakým způsobem jej aplikovat, jsou mnohdy rozdílné.²⁶

1. 2. Spolupracující obviněný v kontextu se zásadou legality a principem oportunity

Ústava ČR, LZPS a Evropská úmluva²⁷, to jsou především prameny, jež stanovují ústavní základy demokratického právního státu, které se pak odráží konkrétní podobou mj. v § 2 t. ř. prostřednictvím základních zásad trestního řízení. Na těchto zásadách, které jsou označovány jako vůdčí právní ideje²⁸, je postaveno celé trestní řízení a upravují činnost orgánů činných v trestním řízení.²⁹ Lze tedy říci, že tvoří jakési mantinely, v jejichž rámci musí být trestní řízení vedeno. Jejich význam je nezpochybnitelný a spočívá v tom, že jsou zárukou dosažení účelu řízení, dodržení zákona a ochrany práv a oprávněných zájmů jednotlivce i společnosti. Jedním z těchto, můžeme říci základních kamenů, je právě zásada legality vyjádřená v § 2 odst. 3 t. ř. doprovázená ruku v ruce principem oportunity.

Zásada legality, typická pro kontinentální právní kulturu, je upřesněním zásady oficiality³⁰ v otázce zahájení trestního stíhání.³¹ Vyjadřuje povinnost státního zástupce stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon nebo mezinárodní smlouva nestanoví jinak.³² Podle Nezkusila zásada legality předpokládá, že stíhání musí být zahájeno, jestliže existují dostatečné důkazy o vině podezřelého a zahájení stíhání nebrání žádné zákonné překážky³³. Uplatňování této zásady je odrazem skutečnosti, že stát má monopol stíhat všechny trestné činy a, že jednotlivé osoby se vzdaly práva vykonávat spravedlnost v jeho prospěch.³⁴ Hlavním účelem zásady legality je provedení čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, tedy rovnost před zákonem a

²⁶ KARABEC, Z. *Účinnost právních nástrojů proti organizované kriminalitě*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 1. vydání. 2010. s. 75.

²⁷ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášená pod č. 209/1992 Sb.

²⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 131.

²⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému* 1. vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1999, s. 44.

³⁰ Zatímco zásada oficiality, představující povinnost orgánů činných v trestním řízení postupovat z úřední povinnosti platí pro všechna stadia trestního řízení.

³¹ Někteří autoři uvádějí, že se jedná o důsledek zásady oficiality v otázce zahájení trestního stíhání. Viz např. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 147.

³² Povinnost státního zástupce stíhat všechny trestné činy vyplývá i z § 4 odst. 1 písm. a) zák. č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství.

³³ NEZKUSIL, Jiří. K uplatnění principu oportunity v trestním právu. *Trestní právo*, 2009, roč. 14, č. 5, s.11.

³⁴ MULÁK, Jiří. Zásada legality a oportunity v českém trestním řízení. In JELÍNEK, J. *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 48-49.

zabezpečení rovnoměrnosti a předvídatelnosti výkonu trestní justice.³⁵ Jde tedy o zamezení zneužití a svévole veřejného žalobce při rozhodování o tom, zda daný trestný čin bude stíhat či nikoli. Zásada legality však není bezvýjimečná a trestní řád zná škálu výjimek z povinnosti státního zástupce stíhat trestné činy, ať už proto, že se jedná o případ, kdy stíhat osobu nesmí³⁶ nebo nemusí³⁷. V souvislosti s tím je nutné poznamenat, že české trestní právo je založeno na koncepci formálního pojetí trestného činu. Ačkoliv dominantou trestního řízení, tak jak jej zná Trestní řád, je právě zásada legality, můžeme v posledních letech pozorovat stále větší snahy o začleňování oportunních prvků, typických pro země vycházející z anglosaského právního systému (*common law*), do českého trestního práva.

Oproti tomu princip oportunitu³⁸ lze charakterizovat jako oprávnění státního zástupce nestíhat některé trestné činy, o nichž se dozví, ačkoliv všechny zákonné podmínky pro tento postup byly splněny, a to s ohledem na neúčelnost či nespravedlivost trestního řízení, nebo pokud by stíhání nevedlo k naplnění cíle řízení.³⁹ V tuzemsku zná trestní právo procesní tzv. negativní oportunitu, tj. zásadní povinnost státního zástupce v obecné rovině žalovat, ale pro existenci veřejného zájmu, popř. jiného důvodu, může od podání obžaloby upustit.⁴⁰ V takovém případě je povinen své rozhodnutí o upuštění od podání obžaloby náležitě odůvodnit. Podle toho, jak je definována oportunita, můžeme dojít k závěru, že ne všechny výjimky ze zásady legality jsou oportunními prvky, ale pouze ty, na jejichž základě, státní zástupce trestné činy stíhat nemusí. Odborná veřejnost stále více rozlišuje vedle systémové oportunitu i její novou netradiční formu, kterou můžeme nazvat jako tzv. expanzivní oportunitu⁴¹ či pragmatickou oportunitu, a právě spolupracující obviněný je jejím projevem. Tato forma oportunitu nesleduje klasické cíle oportunního postupu, jako je nestíhání obviněného či tzv. odklony, které mají za následek mj. zrychlení trestního řízení a lepší účinek řízení vzhledem k pachateli. Expanzivní oportunita

³⁵ PIPEK, Jiří. Formální pojetí trestného činu a princip oportunitu. *Trestněprávní revue*, 2004, roč. 3, č. 11, s. 315.

³⁶ Např. pokud je trestní stíhání nepřípustné dle § 11 tr. řádu nebo poškozený neudělí souhlas k TS, v případech, kdy to vyžaduje zákon dle § 163 tr. řádu.

³⁷ Např. pokud by bylo TS neúčelné z důvodu v § 172 odst. 2 písm. c) tr. řádu (jedná se o tzv. procesní korektiv trestního bezpráví)

³⁸ O oportunitě hovořím jako o principu, nikoli jako o zásadě, jak je tomu u legality. Vycházím toliko z odlišností anglosaských a kontinentálních právních kultur, ze kterých vychází.

³⁹ KRISTKOVÁ, Alena. K legalitě a oportunitě v českém trestním řízení. *Trestní právo*, 2014, roč. 18, č. 14, s. 6.

⁴⁰ Oproti tomu pozitivní oportunita vyjadřuje zásadní užívání volné úvahy státního zástupce, zda žalovat či nikoliv, přičemž povinnost žalovat je koncipována jako výjimka z pravidla. Viz ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému* 1. vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1999, s. 134.

⁴¹ Např. PIPEK, Jiří. Formální pojetí trestného činu a princip oportunitu. *Trestněprávní revue*, 2004, roč. 3, č. 11, s. 316., či o nové expanzivní oportunitě se vyjadřuje i německý profesor Thomas Weigend, který hovoří o tom, že nová expanzivní oportunita je jedním z úzkých zdrojů snahy o prevenci a výrazem aktuální trestní politiky. Od nestíhání, nežalování a nepotrestání je očekáváno fungování justice jako celku, popřípadě prevence budoucích trestných činů. Do popředí se dostávají spíše kriminalistické (policejní), než trestněprocesní hodnoty, tedy hodnoty zajišťující hrubě praktickou funkčnost justičního systému, když jejich užitečnost vždy neodpovídá závažnosti činu. Projevem obchodu s legalitou jsou různé případy paktování se s dubiozními svědky, dohody s pachateli či institut tzv. korunního svědka. Viz WEIGEND, Thomas. Das „Opportunitätstprinzip“. Zwischen Einzelfallgerechtigkeit und Systemeffizienz. *Zeitschrift für die Gesamte Strafrechtswissenschaft*, 1997, s.110-118.

sleduje do jisté míry opačné cíle – nestíhání či nepotrestání pachatelů, spolupachatelů nebo účastníků v užším slova smyslu u těch nejtěžších zločinů, kteří výměnou za nestíhání či nepotrestání umožní státu potrestání ostatních pachatelů.⁴²

Na základě výše uvedeného nelze chápat institut spolupracujícího obviněného jako výjimku ze zásady legality, jelikož k trestnímu stíhání obviněného, přestože spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení, dochází. Platná právní úprava neumožňuje zastavit trestní stíhání této osoby, jak je to možné např. na Slovensku.⁴³ a soud tak vždy rozhodne o vině a trestu. Nejvyšším benefitem, kterého může obviněný touto spoluprací dosáhnout, může být „pouhé“ upuštění od potrestání dle § 46 odst. 2, resp. § 48 odst. 1 t. ř. O jinou situaci by šlo v případě tzv. korunního svědka. Navrhovaná právní úprava tohoto institutu počítala s možností podmíněného přerušování trestního stíhání této osoby, a následně za splnění dalších podmínek v řízení před soudem, i zastavení trestního stíhání.⁴⁴ Korunního svědka bychom tak, na rozdíl od spolupracujícího obviněného, mohli považovat za výjimku ze zásady legality.⁴⁵ Institut spolupracujícího obviněného tak chápeme jako projev expanzivní opportunity v trestním právu, kdy je upřednostněn zájem státu na rozkrytí organizované (zločinecké) skupiny. Nad rámec výše uvedeného je třeba doplnit, že zásadu legality a princip opportunity podle českého trestního práva nelze chápat jako dva protichůdné směry, nýbrž jako jednotný celek, kdy princip opportunity doplňuje zásadu legality,⁴⁶ na které je trestní řízení postaveno tím, že odstraňuje přílišnou tvrdost zákona. V souvislosti s rekodifikací trestního práva procesního vyvstává mezi odborníky otázka, zda dojde⁴⁷ k opuštění jednoho ze současných základních pilířů českého trestního řízení, zakotveného v § 2 odst. 3 t. ř., tedy zásady legality a přistoupí se k jejímu nahrazení principem opportunity, případně ke koexistenci obou zásad.⁴⁸

⁴² MICHORA, Zdeněk. Expanzivní oportunita v kontextu rekodifikace trestního procesu a spolupracující obviněný. *Trestněprávní revue*. 2017, roč. 16, č. 1, s. 1.

⁴³ Podle § 218 odst. 1 zák. č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok může prokurátor usnesením za splnění zákonných podmínek podmíněně zastavit trestní stíhání spolupracujícího obviněného. Zároveň je v usnesení stanovena délka zkušební doby od 2 do 10 let, během které spolupracující obviněný musí nadále spolupracovat na objasnění trestné činnosti uvedené v odst. 1 aby se tzv. osvědčil. Pokud během zkušební doby tuto povinnost nesplní, prokurátor pokračuje v trestním stíhání této osoby.

⁴⁴ Viz vládní návrh zákona z roku 2004: *Sněmovní tisk č. 746/0, část č. 1/2* [online]. Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, [cit. 14. února 2017]. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=746&CT1=0>.

⁴⁵ Tato skutečnost je kritiky spolupracujícího obviněného nejvíce vytýkána. Dle jejich názoru jsou benefity spolupracujícího obviněného nedostatečné a málo motivující.

⁴⁶ Vyvažuje nedostatky plynoucí z formálního pojetí trestného činu. Viz KRISTKOVÁ, Alena. K legalitě a oportunitě v českém trestním řízení. *Trestní právo*, 2014, roč. 18, č. 14, s. 13.

⁴⁷ S ohledem na dosavadní vývoj, kdy do trestního řádu jsou čím dál více začleňovány oportunní prvky zefektivňující trestní řízení.

⁴⁸ JÍLOVEC, M., KOZÁK, V. Legalita a oportunita ve světle připravované rekodifikace trestního procesu. *Státní zastupitelství*, 2016, roč. 14, č. 5, s. 24., shodně KOZÁK, Vítězslav. Zásada legality ve světle připravované rekodifikace trestního procesu. *Trestní právo*, 2016, roč. 20, č. 1, s. 15.

1. 3. Spolupracující obviněný jako prostředek boje proti organizovanému zločinu

Jedním z nejalčivějších problémů soudobé společnosti napříč státy, bez ohledu na ekonomickou situaci či politiku dané země, je fenomén organizovaného zločinu. Nebezpečnost tohoto jevu tkví mj. i v prorůstání do politických struktur, výkonné moci, hospodářství či policejních orgánů, přičemž svou činností tyto oblasti ovlivňuje. Závažnost organizovaného zločinu je umocňována i faktem, že může a mnohdy i mívá mezinárodní přesah. Trestní právo de lege lata obsahuje řadu hmotněprávních (např. skutkové podstaty TČ, které postihují činnosti typické pro organizovaný zločin) a procesně-právních prostředků způsobilých pro stíhání organizovaného zločinu, nicméně v případech této formy kriminality selhávají tradiční způsoby vyšetřování. Je proto třeba hledat nové a účinnější prostředky,⁴⁹ jelikož organizovaný zločin vyniká především svou sofistikovaností, profesionalitou zločineckých skupin, organizovaností a přísným utajením nejen navenek společenství, ale i mezi jednotlivými členy navzájem. Z tohoto důvodu se OČTŘ často ocitají v beznadějně situaci, kdy nedisponují dostatečným množstvím relevantních důkazů. Za zásadní problém, který sťažuje boj s organizovaným zločinem, tak lze považovat důkazní nouzi.⁵⁰ A právě spolupráce osoby podílející se na organizovaném zločinu s orgány činnými v trestním řízení, tzv. „*pentito*“⁵¹, je jednou z možností, jak účinně s tímto fenoménem a hrozbou společnosti bojovat.

Pokud má stát organizovaný zločin efektivně potlačovat, musí mít k dispozici kvalitní legislativní úpravu, především v podobě speciálních nástrojů k jeho odhalování.⁵² Česká republika se při potírání organizovaného zločinu vydala cestou spolupracujícího obviněného, který odpovídá i mezinárodním závazkům vyplývajícím z Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu a Rezoluci Rady, jež zavazují státy, aby přijaly vhodná opatření podporující osoby včetně zajištění ochrany (ochrana podrobněji rozebrána v podkapitole 3.3.2),

⁴⁹ ŠČERBA, Filip a kol. *Doboda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 88.

⁵⁰ Např. Schramhauser vidí příčiny důkazní nouze ve třech aspektech organizovaného zločinu: profesionalitu organizovaných zločineckých skupin, mlčenlivost jejich členů a hierarchickou strukturu. Viz SCHRAMHAUSER, Jiří. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 1, s. 11.

⁵¹ Pentito (mn. č. pentiti) je italský termín, kterým mafie označuje své členy, jež se rozhodli výměnou za nižší trest spolupracovat s policií. Viz LERGETPORER, Helena. *Mafie v italské narativní próze 90. let 20. století (studie)* [online]. clovek.ff.cuni.cz, 15. 4. 2011 [cit. 15. února 2017]. Dostupné na <http://clovek.ff.cuni.cz/pdf/lergetpor_studie_22.pdf>.

⁵² STUPKOVÁ, Lucie. Institut Spolupracujícího obviněného a korunního svědka ve světle základních zásad trestního práva procesního. In JELÍNEK, J. *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 209.

kteře se podílely na spáchání závažné trestné činnosti a jsou o tom ochotny poskytnout významné informace.⁵³

Pojem spolupracujícího obviněného úzce souvisí s pojmy organizovaná skupina a organizovaná zločinecká skupina, jelikož obsahem oznámení, které obviněný učiní dle § 178a odst. 1 t. ř., jsou právě skutečnosti způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Pro úplnost pochopení smyslu tohoto institutu je tedy nutné si vymezit organizovanou skupinu od organizované zločinecké skupiny. Definiční a výčet znaků organizované skupiny, na rozdíl od té zločinecké, v hmotném právu nenalezneme. Vodítkem je však obsáhlá judikatura.⁵⁴ Tou je chápáno organizovanou skupinou „*sdrůžení více osob, v němž je provedena určitá dělba práce mezi jednotlivými členy, a jehož činnost se v důsledku toho projevuje určitou plánovitostí a koordinovaností. Jde tedy o předem plánovanou činnost se stanovením konkrétních úkolů při realizaci trestného jednání, a která bývá zpravidla zorganizována jednou nebo více osobami a ty bývají také ve skupině uznávány za vedoucí a úkoly také rozdělují. Taková činnost se pak vyznačuje cílevědomostí, plánovaným a koordinovaným postupem a zvyšuje nebezpečnost činu pro společnost.*“

Oproti tomu organizovaná zločinecká skupina je definována trestním zákoníkem v § 129 jako společenství nejméně tři trestně odpovědných osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, které je zaměřeno na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti. U organizované zločinecké skupiny tedy nestačí jen pouhá dělba úkolů mezi jednotlivé členy jako v předešlém případě, ale je taktéž vyžadována vnitřní organizační struktura, rozdělení funkcí a dělba činností. Je charakterizována vztahy nadřízenosti a podřízenosti, relativní stabilitou a přísným dodržováním pravidel, a to včetně zásadního utajení organizace, její struktury i jejích akcí.⁵⁵ Zásadním odlišujícím znakem od běžné organizované skupiny je tak skutečnost, že organizovaná zločinecká skupina musí být zaměřena na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti.⁵⁶ Typickým příkladem může být mafie či různé teroristické organizace. Procesní postavení spolupracujícího obviněného lze přiznat i osobě stíhané za spáchání zločinu. S ohledem na charakter a závažnost organizované zločinecké skupiny a organizované skupiny⁵⁷ nejsem zcela přesvědčena, zda takováto osoba může disponovat tak důležitými informacemi, jež by bylo

⁵³ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu na vydání zákona č. 41/2009 Sb., část první, bod 29. Dostupné z ASPI. Wolters Kluwer ČR [cit. 15. února 2017].

⁵⁴ Např. 4 To 13/76 (R 53/1976 Sb. rozh.) či 11 To 51/85, (R 45/1986 Sb. rozh.)

⁵⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2 vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1378

⁵⁶ SÝKORA, Michal. *Organizovaná (zločinecká) skupina* [online]. pravni prostor.cz, 20. 5. 2014 [cit. 9. února 2017]. Dostupné na <<http://www.pravni-prostor.cz/clanky/trestni-pravo/organizovana-zlocinecka-skupina>>.

⁵⁷ Organizovaná skupina, na rozdíl od té zločinecké, sice není tak společensky nebezpečná, nemusí mít trvalejší charakter, může být vytvořena i ad hoc pro spáchání jednoho trestného činu a může jít i o méně závažnou kriminalitu jako je např. kapsářství, avšak samotná úvaha o tom, zda bude užito institut spolupracujícího obviněného, předpokládá závažnější formu trestné činnosti páchané organizovanou skupinou.

možné označit za skutečnosti způsobilé významně přispět k objasnění zločinu ve smyslu §178a odst. 1 písm. a) t. ř.⁵⁸

Poněkud složitější situace pak nastává, pokusíme-li se vymezit a definovat samotný pojem organizovaný zločin, k jehož potírání spolupracující obviněný jako mimořádný zjišťovací prostředek slouží, jelikož na národní i mezinárodní úrovni obecná definice tohoto pojmu stále chybí.⁵⁹ Proto při zjišťování, zda se v daném případě jedná o organizovaný zločin či nikoli, je třeba vycházet z jeho charakteristických znaků. Na úrovni Evropské unie je organizovaným zločinem chápána forma kriminality splňující následující znaky⁶⁰:

- spolupráce více než dvou osob
- podezření ze spáchání závažné trestné činnosti
- činnost zaměřená na dosahování zisku
- dlouhodobější charakter činnosti, specifikace a konkrétnost úkolů každého člena
- vnitřní kázeň a kontrola
- trestná činnost na mezinárodní úrovni
- použití násilí a jiných prostředků
- využití stávajících hospodářských a obchodních struktur, ovlivňování politiky, médií, veřejné správy, soudních orgánů a ekonomiky
- napojení organizace na procesy praní špinavých peněz

Je však nutné podotknout, že pojem organizovaný zločin je pojmem mimoprávním,⁶¹ tedy spíše kriminologickým a nelze jej chápat jako formu společné trestné činnosti v právním slova smyslu a zaměňovat jej s organizovanou skupinou či organizovanou zločineckou skupinou.

1. 4. Právní úprava před a po novele č. 193/2012 Sb.

Jak jsem již zmínila v předešlé podkapitole (1.1), institut spolupracujícího obviněného byl do trestního práva zakotven na začátku roku 2010 doprovodnou novelou TŘ č. 41/2009 Sb., se záměrem zefektivnit objasňování zvláště závažných zločinů.⁶² Stalo se tak společně s přijetím

⁵⁸ Tato myšlenka je podrobněji rozebrána v podkapitole 3.2 (*Tendence rozšíření institutu*).

⁵⁹ O absenci definice např. KARABEC, Z. K právním prostředkům boje proti organizovanému zločinu. *Trestní právo*, 1999, roč. 4, č.2, s. 8 nebo COUFALOVÁ, B. Organizovaný zločin – vymezení pojmu. In JELÍNEK, J. *Organizovaný zločin (trestněprávní, trestněprocesní a kriminologické aspekty)*. Praha: Leges, 2014, s. 28.

⁶⁰ COUFALOVÁ, B. Tamtéž, s. 33.

⁶¹ KARABEC, Z. K právním prostředkům boje proti organizovanému zločinu. *Trestní právo*, 1999, roč. 4, č.2, s. 8

⁶² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu na vydání zákona č. 41/2009 Sb., část první, bod 29. Dostupné z ASPI. Wolters Kluwer ČR [cit. 30. listopadu 2016].

nového TZ, který obsahoval jeho hmotněprávní aspekty týkající se sankcionování této osoby. Právní úprava spolupracujícího obviněného je v trestním řádu soustředěna do jediného ustanovení, a to § 178a, podle kterého nejen v době přijetí institutu, ale ani dnes, není SO případem, který by získal imunitu před žalobou,⁶³ důsledkem čehož by byla nemožnost trestního stíhání obviněného, ale spíše způsobem, jak výrazněji, než doposud zohlednit pravdivé a úplné doznání obviněného.⁶⁴ Zákonodárce poměrně brzo přistoupil k jeho novelizaci zákonem č. 193/2012 Sb. účinným od 1. září 2012. Do dnešního dne se jedná o jedinou novelu ustanovení § 178a t. ř.

Zákonem původně nastavené podmínky pro udělení procesního postavení spolupracujícího obviněného se zdály zákonodárci přísné a právní úprava neefektivní s ohledem na nepřilíš velkou četnost jeho využívání v praxi. O přínosech a negativech této novely panuje mezi odbornou veřejností dodnes neshoda a některé její aspekty jsou podrobněji rozebrány v kapitole 3. Novela přinesla zásadní změnu nejen v podmínkách pro přiznání procesního postavení, ale i v benefitech získaných za pomoc orgánům činných v trestním řízení. Současné znění § 178a t. ř. vychází, stejně jako předešlá úprava, ze základní myšlenky, že zájem státu na rozbití zločineckých struktur, do nichž je obtížné proniknout, převyšuje zájem státu na postihu jednotlivce, který se přímo nebo nepřímo na trestné činnosti podílel, a který umožnil odhalení a usvědčení spolupachatelů.⁶⁵

Zákonodárce s cílem uplatnit tento institut u širšího okruhu trestných činů, zejména u všech závažných korupčních jednání, rozšířil možnost uplatnění § 178a i na řízení o zločinech a nikoli jen o zvlášť závažných zločinech.⁶⁶ Nakolik se tento cíl zákonodárce podařilo naplnit rozebírám v podkapitole 3. 2. Z hlediska podmínek pro získání, konkrétně jaké skutečnosti musí obviněný státnímu zástupci oznámit, se však tento institut zpřísnil, jelikož nově nepostačí oznámení skutečností, které mohou pouze zabránit dokonání zločinu.⁶⁷

Největší změnu však novela přinesla v oblasti sankcionování spolupracujícího obviněného, resp. jak bude jeho spolupráce zohledněna při ukládání trestu, která měla zvýšit „atraktivitu“ procesního postavení. Mimo nově stanovenou povinnost soudu snížit obligatorně

⁶³ ŠČERBA, Filip a kol. *Doboda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 91.

⁶⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. s. 2315.

⁶⁵ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu na vydání zákona č. 193/2012 Sb., obecná část, ad b). Dostupné z ASPI. Wolters Kluwer ČR [cit. 17. února 2017].

⁶⁶ Zvlášť závažné zločiny dle Šamala představují subkategorii zločinů, a to vedle „zločinů ostatních“. Mezi zvlášť závažné zločiny patří jen ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let. Viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 196.

⁶⁷ Podle zákonodárce byla tato podmínka jednoduše splnitelná a obviněný tak sice mohl přispět k odvrácení jednoho z útoků, nicméně k odhalení struktury skupiny tím více nepřispíval. Přesto mu postavení spolupracujícího obviněného mohlo být uděleno. Viz sub 68.

obviněnému trest pod dolní hranici trestní sazby dle § 58 odst. 4 t. z.,⁶⁸ přinesla novela možnost spolupracujícímu obviněnému za splnění zákonem stanovených podmínek neuložit trest žádný, tedy upustit od jeho potrestání dle § 46 odst. 2, resp. 48 odst. 1 t. z. Možnost neuložit obviněnému žádný trest je nejvýraznějším zásahem do úpravy spolupracujícího obviněného, se kterým část odborníků dodnes nesouhlasí.⁶⁹ Na straně obviněného však musí být splněny zákonem přísně stanovené podmínky vymezené jak pozitivně (např. že obviněný musí jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem podat úplnou a pravdivou výpověď), tak negativně (např. nelze upustit od potrestání osobu, která je organizátorem zločinu, jenž pomohl objasnit). V ostatních ohledech zůstala právní úprava nezměněna.

Přínos v podobě zpřísnění podmínek, kdy nově nestačí oznámení, které může pouze zabránit dokonání zločinu, hodnotím kladně, avšak rozšíření i na řízení o zločinech dle mého názoru odporuje smyslu tohoto institutu, který by měl být využíván jako mimořádný prostředek v případech té nejzávažnější organizované kriminality, nikoliv se stát běžným předmětem směny mezi orgánem činným v trestním řízení a obviněným. Podobně kriticky se stavím k možnosti upuštění od potrestání. Je totiž nutné si uvědomit, že tato osoba je pachatelem mnohdy zvláště závažných zločinů a jeho potrestání je tedy na místě.⁷⁰ Na tuto osobu je třeba stále pohlížet jako na obviněného, nikoli oběť organizované trestné činnosti. Ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení ji ve většině případů motivují osobní ziskné důvody, ne však hnutí svědomí či altruismus.

Jaký je ale samotný procesní postup? O tom, aby státní zástupce mohl vůbec uvažovat nad tím, zda obviněného označí v obžalobě za spolupracujícího, nestačí obviněnému učinit oznámení ve smyslu § 178a odst. 1 písm. a) t. ř. Předně je nutné obviněného vyslechnout ve smyslu § 178a odst. 3 t. ř. Tento odstavec stanovuje obsah samotného výslechu. Před samotným výslechem je nutné obviněného poučit. Kromě obecného poučení o právech obviněného následuje i zvláštní poučení vztahující se přímo k institutu spolupracujícího obviněného, a to o podstatě označení, o povinnosti setrvat na svém doznání a dodržet své závazky a o možnosti

⁶⁸ Zákon tedy stanovuje obligatorní postup, zatímco podle předchozí právní úpravy závisela tato možnost na uvážení soudu, jednalo se tedy o fakultativní možnost. Soud při rozhodování zvažoval povahu trestného činu uvedeného v jeho doznání v porovnání se zvláště závažným zločinem, k jehož dokonání pomohl zabránit anebo k jehož objasnění přispěl, dále význam takového jeho jednání, osobu pachatele a okolnosti případu, zejména zda a jakým způsobem se podílel na takovém zvláště závažném zločinu, jehož dokonání pomohl zabránit anebo k jehož objasnění se zavázal, a jaké následky svým jednáním případně způsobil. K povinnosti zvážit veškeré okolnosti významné pro aplikaci § 58 odst. 4 trestního řádu se vyjádřil i Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 17. září 2015, sp. zn. 8 Tdo 661/2015.

⁶⁹ např. LICHNOVSKÝ, Vladimír. K některým problematickým aspektům spolupracujícího obviněného. *Kriminalistika*, 2014, roč. 48, č. 4, s. 262. či SCHRAMHAUSER, Jiří. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 1, s. 14.

⁷⁰ Stejný názor zastává např. prof. Jelínek viz *Spolupracující obviněný jednou a dost, navrhuje profesor Jelínek*. [online]. ceskatelevize.cz, 6. 3. 2015 [cit. 14. března 2017]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1509144-spolupracujici-obvineny-jednou-a-dost-navrhuje-profesor-jelinek>>.

ztráty procesního postavení v případě, že obviněný své závazky poruší. Státní zástupce obviněného vyslechne zejména k obsahu oznámení [§ 178a odst. 1 písm. a) t. ř.], doznání [§ 178a odst. 1 písm. b) t. ř.] a zda si je obviněný vědom důsledků svého postupu.⁷¹ Na základě takové výpovědi se pak státní zástupce rozhoduje o přiznání procesního postavení. Pokud se žalobce v dané věci rozhodne ve prospěch obviněného, označí jej v podané obžalobě za částí, v níž uvádí osobní údaje obviněného, v samostatně odděleném odstavci a s odkazem na ustanovení § 178a odst. 1 t. ř.⁷²

1. 5. Spolupracující obviněný vs. korunní svědek

Pokud hovoříme o spolupracujícím obviněném, je třeba pro jeho plné pochopení jej vymezit vůči dalšímu institutu v boji s organizovaným zločinem, a to tzv. korunnímu svědkovi. Tyto pojmy jsou zejména médií a laickou veřejností často zaměňovány a chápány jako synonyma. Avšak ve skutečnosti tomu tak není a tyto instituty, ačkoli si jsou na první pohled velice podobné a slouží ke stejnému účelu, vykazují některé rozdíly, které významně mění procesní postavení. Z pohledu trestního řízení je tedy podstatné, zda by v něm osoba vystupovala jako tzv. korunní svědek či SO.

Korunním svědkem se rozumí spolupachatel trestného činu nebo účastník na trestném činu, který uzavře s orgány činnými v trestním řízení dohodu o tom, že bude pravdivě vypovídat ve prospěch obžaloby a přispěje tak k odhalení nebo usvědčení jiného spolupachatele (účastníka) a který je za podání takového svědectví státem „honorován“ tím, že se mu poskytne privilegium nestíhatelnosti, beztrestnosti nebo zmírnění trestu nebo výkonu trestu, popř. též zvláštní ochrana před pomstou.⁷³ Podstatou tohoto institutu je tedy určitá formální dohoda uzavřená mezi pachatelem trestného činu a státem. Za poskytnutí důkazně relevantních informací v procesně použitelné formě vedoucích k usvědčení jiných pachatelů a usnadňujících důkazní pozici obžaloby, je spolupracujícímu pachateli poskytnuta výhoda beztrestnosti, na kterou by jinak neměl nárok.⁷⁴ Původ tohoto slova nalezneme v prostředí angloamerického práva, které jej zná

⁷¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. s. 2324.

⁷² čl. 48 (3) pokynu obecné povahy NSZ č. 8/2009

⁷³ MUSIL, Jan. Jsou námitky vznášené proti institutu korunního svědka oprávněné? In VÁLKOVÁ H., STOČESOVÁ S. *Nad institutem korunního svědka*. Plzeň: ZČU v Plzni, 2003, s. 69.

⁷⁴ KUČHTA, Josef. *Korunní svědek a spolupracující obviněný v českém trestním právu*. [online]. muni.cz, 2010 [cit. 14. března 2017]. Dostupné na [https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Kuchta_Josef_\(4144\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Kuchta_Josef_(4144).pdf).

jako tzv. accomplice witness⁷⁵ či crown witness, kdy označení korunní (crown) původně mělo širší význam a znamenalo, že se jedná o svědka koruny (královny), tedy jakéhokoli svědka obžaloby.⁷⁶ Ta je v anglosaském systému práva podávána právě jménem koruny. Teprve koncem 20. století se začal tento pojem užívat v užším smyslu, kdy korunním svědkem byl označován pouze svědek v těch nejzávažnějších případech organizované kriminality.

V současné době české trestní právo institut korunního svědka nezná, ačkoliv v minulosti byly početné snahy o jeho zakotvení v rámci tzv. protikorupčního balíčku. První návrh byl ministerstvem vnitra a ministerstvem spravedlnosti předložen již v roce 2002, kdy důvodem byla především dosavadní malá motivace obviněných spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení a snaha plnit mezinárodní závazky České republiky plynoucí z Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu a Rezoluci Rady.⁷⁷ Další pokusy následovaly v roce 2004, kdy předložila návrh novely TŘ skupina poslanců. Nakonec byl do právního řádu zakotven v roce 2010 samotný spolupracující obviněný bez korunního svědka.

Předkládaný návrh počítal s vytvořením institutu korunního svědka v rámci tzv. „*Rízení proti pachateli v mimořádných případech*“ (§ 306b – 306e t. ř.). Vedle toho návrh upravoval i zakotvení spolupracujícího obviněného pro osoby, které sice nesplňovaly podmínky⁷⁸ pro získání statusu korunního svědka, avšak jejich výpověď byla natolik významná a užitečná, že bylo potřebné tuto spolupráci určitým způsobem ocenit. Samotné podmínky pro získání procesního postavení se od § 178a t. ř. významně nelišily. Jediným výrazným rozdílem byla jen povinnost podle § 306b odst. 1 písm. c) zavázat se, pokud to poměry umožňují, vydat prospěch, který získal pácháním trestné činnosti a vypořádat se s poškozeným. Zásadní odlišnost nastává až v možném ohodnocení spolupráce obviněného s orgány činnými v trestním řízení. Zatímco SO je nadále trestně stíhán, navrhovaná právní úprava korunního svědka počítala s vytvořením dvoufázového procesního postupu, jehož výsledkem měla být beztrestnost korunního svědka. V první fázi mělo být dočasně přerušeno trestní stíhání a v druhé fázi zastaveno trestní stíhání.⁷⁹

Institut korunního svědka má řadu odpůrců, kteří kritizují mj. nízkou věrohodnost výpovědi, rozpor se základními zásadami trestního řízení⁸⁰ či samotnou ústavnost prostředku, kdy

⁷⁵ svědek spolupachatel

⁷⁶ SCHRAMHAUSER, Jiří. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 1, s. 11. Shodně MUSIL, Jan. Jsou námitky vznášené proti institutu korunního svědka oprávněné? In VÁLKOVÁ H., STOČESOVÁ S. *Nad institutem korunního svědka*. Plzeň: ZČU v Plzni, 2003, s. 69.

⁷⁷ VANTUCH, Pavel. K návrhu právní úpravy institutu „korunního svědka“. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2 č. 3 s. 77.

⁷⁸ Případ, kdy udělení beztrestnosti by bylo nepřiměřené vzhledem k osobě pachatele nebo povaze věci.

⁷⁹ VANTUCH, Pavel. K návrhu právní úpravy institutu „korunního svědka“. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2 č. 3 s. 78.

⁸⁰ KRISTKOVÁ, Alena. *Nové instituty inspirované common law v českém trestním řízení*. [online]. muni.cz, 2013 [cit. 14. března 2017]. Dostupné na https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/trestnepravnialternativy/trestnepravnialternativy.pdf.

např. Musil konstatuje, že svěřením pravomoci nestíhat obviněného do rukou státního zástupce dochází k narušení ústavního principu dělby moci, podle které o vině a trestu rozhoduje soud.⁸¹ V posledních letech, v souvislosti s rekodifikací trestního práva procesního, se o jeho přijetí znovu uvažuje.⁸² Ačkoli je třeba vytvářet nové efektivní kriminalistické a právní prostředky k boji proti organizovanému zločinu, domnívám se, že vedle současné právní úpravy spolupracujícího obviněného by korunní svědek byl institutem nadbytečným. Jsem přesvědčena, že obviněný, jakkoli spolupracoval s orgány činnými v trestním řízení, měl by za trestné činy, jež spáchal nést, následky a být spravedlivě potrestán⁸³ např. podmíněným trestem odnětí svobody či domácím vězením. Zastavení trestního stíhání tedy vnímám jako nepřiměřené opatření ve prospěch obviněného.

Právní úpravu korunního svědka, tak jak byla navrhována, bych však v postavení zákonodárce nenechávala bez povšimnutí, jelikož může být inspirací ke zdokonalení platné úpravy spolupracujícího obviněného. *De lege ferenda* bych převzala podmínku, kterou je pamatováno na práva poškozeného, tedy, že proto, aby obviněný byl označen za spolupracujícího, musí vydat prospěch, jenž získal spácháním trestného činu, pro který je proti němu vedeno trestní stíhání, nahradit škodu, kterou způsobil, nebo se s poškozeným o její náhradě dohodnout. Dále návrh vylučoval přiznání statusu korunního svědka osobě, jež je organizátorem trestné činnosti, kterou měl objasnit nebo při níž způsobil úmyslně smrt. Takovéto negativní vymezení, které obsahuje např. i slovenská právní úprava (§ 218 odst. 1 zák. č. 301/2005 Z.z), v českém trestním řádu chybí.

⁸¹ MUSIL, Jan. Jsou námitky vznášené proti institutu korunního svědka oprávněné? In VÁLKOVÁ H., STOČESOVÁ S. *Nad institutem korunního svědka*. Plzeň: ZČU v Plzni, 2003, s. 78.

⁸² MALECKÝ, Robert. *Korunní svědek má být novinkou připravovaného trestního řádu*. [online]. ceska-justice.cz, 23. 4. 2014 [cit. 14. března 2017]. Dostupné na <<http://www.ceska-justice.cz/2014/04/korunni-svedek-ma-byt-novinkou-prippravovaneho-trestniho-radu/>>.

⁸³ Stejný názor zastává např. Pipek viz PIPEK, Jirí. Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka. In VÁLKOVÁ H., STOČESOVÁ S. *Nad institutem korunního svědka*. Plzeň: ZČU v Plzni, 2003, s. 67.

2. Srovnání se zahraniční právní úpravou

Právní úprava spolupracujícího obviněného byla do TŘ včleněna poměrně nedávno, přesněji 1. 1. 2010. Jak již bylo řečeno, jedná se o oportunní prvek typický pro země anglosaského práva a do systému kontinentálního práva nachází cestu až v posledních desetiletích. Proto je třeba pro hodnocení kvality a hledání řešení možných nedostatků srovnat českou právní úpravu se zahraniční, kde je SO součástí právního řádu již řadu let. Pro komparaci jsem vybrala právní úpravu Slovenska, která je té české podobná, a právní úpravu Francie jako typickou západní kulturu.

2. 1. Slovensko

Slovenský zákonodárce upravil postup orgánů činných v trestním řízení v případě spolupracující osoby, která se podílela na páchání trestných činů korupce, založení, zosnování a podporování zločinecké skupiny a teroristické skupiny anebo obzvláště závažného úmyslného trestného činu spáchaného organizovanou skupinou, zločineckou skupinou anebo teroristickou skupinou, avšak dobrovolně se rozhodla pro spolupráci s orgány, již v roce 2003 (s účinností od 1. 12. 2003) na základě novely tehdy účinného zákona č. 141/1961 Zb., o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok). Podstatou tohoto institutu byla formální dohoda mezi pachatelem trestného činu a státem, podle které je za poskytnutí důkazně relevantních informací spolupracujícímu pachateli poskytnuta výhoda beztrestnosti anebo jiná výhoda, na kterou by jinak neměl nárok.⁸⁴ V praxi to znamenalo, že prokurátor dle § 162a odst. 1 trestného poriadku dočasně odložil vznesení obvinění proti této osobě a byl oprávněn následně i zastavit trestní stíhání dle § 172a odst. 3 trestného poriadku. S hľadem na skutečnost, že byla poskytována beztrestnost, šlo o právní úpravu spíše odpovídající korunnímu svědkovi.

V roce 2005 prošlo slovenské trestní právo celkovou rekonstrukcí, přičemž nemalé změny se dotkly i osoby spolupracující s orgány činnými v trestním řízení dle § 162a. Nově zákon č. 301/2005 Z.z. hovoří přímo o spolupracujícím obviněném,⁸⁵ jehož trestní stíhání může prokurátor podmíněně zastavit za zákonem stanovených podmínek:

⁸⁴ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu na vydání zákona č. 457/2003 Z.z., zvláštní část, bod 32

⁸⁵ Ačkoliv Nečada hovoří o korunním svědkovi viz NEČADA, Václav. Rekonstrukce trestních kodexů ve Slovenské republice. *Trestní právo*, 2008, roč.12 , č. 5, s. 35.

- podílení se významnou měrou na objasnění korupce, trestného činu založení, zosnování a podpora zločinecké skupiny, zločinu spáchaného organizovanou skupinou nebo zločineckou skupinou, trestného činu terorismu, nebo na zjištění nebo usvědčení pachatele tohoto trestného činu
- zájem společnosti na objasnění převyšuje zájem na trestním stíhání obviněného
- nesmí se jednat o organizátora, návodce nebo objednavatele trestného činu

V usnesení o podmíněném zastavení trestného stíhání se podle § 218 odst. 2 zák. č. 301/2005 Z.z., určí obviněnému zkušební doba. Aby se obviněný v rámci zkušební doby tzv. osvědčil, musí splnit podmínku stanovenou v § 219 odst. 1, a to nadále spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení.

Na rozdíl od právní úpravy v ČR má označení obviněného za spolupracujícího vliv zejména na průběh trestního řízení proti němu vedenému, a nikoliv pouze na možnosti ukládání druhu a výměry trestu.⁸⁶ Český zákonodárce by se však měl inspirovat onou zkušební dobou. Pokud v podmínkách České republiky bude obviněný označen za spolupracujícího a v rámci rozsudku bude tato skutečnost zohledněna při ukládání trestu, není takováto osoba nadále ničím povinována a může pokračovat v organizované trestné činnosti. *De lege ferenda* bych tedy navrhovala stanovení zkušební doby, po skončení trestního řízení v rámci, níž by obviněný byl povinen vést řádný život,⁸⁷ tedy nepáchal nikoliv pouze organizovanou, ale jakoukoliv trestnou činnost. V případě, že by se obviněný tzv. neosvědčil, byl by sankcionován uložením trestu, který by mu náležel, kdyby nebyl označen za spolupracujícího obviněného. Další aspekt, kterým by se český zákonodárce měl nechat inspirovat je, že ustanovení § 218 odst. 1 trestného poriadku vymezuje organizátora, návodce a objednavatele trestného činu, jako osoby, které nemohou status spolupracujícího obviněného získat. Takováto pojistka zatím v Trestním řádu chybí a teoreticky tedy může být spolupracujícím i osoba, která organizovaný zločin řídila.

2. 2. Francie

Ve francouzské době Trestního zákoníku a Trestního řádu dohromady, tzv. Code pénal, taktéž nalezneme úpravu spolupracujícího obviněného⁸⁸ (*Un statut de collaborateur de justice*) v článku 132-78 v rámci okolností podmiňujících zvýšení, snížení či prominutí trestních sankcí (*De*

⁸⁶ ŠČERBA, Filip a kol. *Doboda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 97.

⁸⁷ Jako např. v § 307 odst. 6 trestního řádu.

⁸⁸ Stalo se tak novelou Code pénal zák. č. 2004-204 ze dne 9. března 2004 (tzv. Perben II).

la définition de certaines circonstances entraînant l'aggravation, la diminution ou l'exemption des peines). Článek upravuje dvě alternativní situace.

V prvním případě hovoří o osobě, která se pokusila spáchat přečin (*un délit*) nebo zločin (*un crime*), avšak zabránila dokonání, oznámila tuto skutečnost soudnímu nebo správnímu orgánu, a pokud je to možné, identifikovala „organizátora“ nebo spolupachatele. Po zvážení pak může soud upustit od potrestání této osoby, ale nikoliv zastavit trestní stíhání. V tomto ohledu jde o stejný benefit, jaký poskytuje česká právní úprava. V intencích českého trestního práva odpovídá tato situace nejvíce zániku trestní odpovědnosti za pokus TČ podle § 21 odst. 3 t. z.

V druhém případě jde o situaci, kdy osoba již spáchala zločin nebo přečin, avšak upozornila správní nebo soudní orgán a tím zabránila v pokračování trestného činu, nebo zabránila, aby trestný čin způsobil škodu, nebo identifikovala „organizátora“ či spolupachatele. V takovém případě soud tuto spolupráci vezme v potaz při ukládání trestu a sníží délku trestu odnětí svobody.

Kromě této procesní úpravy obsahuje Code pénal u jednotlivých trestných činů případy spolupráce osob, která je taktéž ohodnocena upuštěním od potrestání, a to v části *Des crimes et délits contre les personnes*, která je obdobou zvláštní části TZ. Můžeme si povšimnout, že zákon nehovoří o organizované (zločinecké) skupině ani organizovaném zločinu. Z tohoto pohledu je právní úprava v TR specifictější, zatímco právní úprava v Code pénal odpovídá spíše ustanovením TR o polehčujících okolnostech v § 41 písm. k) a l) či účinné lítosti v § 33.

3. Úskalí institutu spolupracujícího obviněného

Jak již bylo řečeno, institut spolupracujícího obviněného je v české právní úpravě poměrně novým pojmem. V souvislosti s tím je nutné se zeptat, zda je současná právní úprava spolupracujícího obviněného dostatečná a zda je také efektivní? Následující kapitola této diplomové práce představuje pouze část problematiky spolupracujícího obviněného, kterou současná právní úprava tohoto institutu přináší, a nastiňuje úvahy *de lege ferenda*, jež by mohly tyto problematické otázky řešit.

3. 1. Závislost přiznání procesního postavení na úvaze státního zástupce s absencí opravného prostředku

Jednou ze zásadních problematických otázek spolupracujícího obviněného je fakt, že jeho přiznání obviněnému, jenž splňuje podmínky stanovené zákonem pro jeho získání, je závislé na úvaze státního zástupce, s tím potažmo i forma jeho rozhodnutí a nemožnost domáhat se přezkumu v rámci opravného prostředku v případě negativního rozhodnutí, tedy neoznačení obviněného za spolupracujícího v podané obžalobě.

Ustanovení § 178a t. ř. říká, že: „*V řízení o zločinu může státní zástupce v obžalobě označit obviněného...a považuje-li státní zástupce takové označení za potřebné...*“. Jako klíčová slova tohoto problému vidím: *může* a *považuje-li označení za potřebné*. Zákon tak ponechává státnímu zástupci na zvážení, zda osobu, jež splňuje všechny kumulativní podmínky stanovené trestním řádem, za spolupracujícího obviněného označí, čímž výrazně změní jeho procesní postavení, či nikoli. Postup státního zástupce dle § 178a t. ř. je tak fakultativní a obviněný, přestože splní podmínky stanovené zákonem, na něj nemá právní nárok.⁸⁹

Je však třeba si uvědomit, že státní zástupce tímto označením podstatným způsobem mění budoucí vyhlídky obviněného. Nejen, že zákon ukládá soudu povinnost přihlídnout k této skutečnosti při stanovení druhu a výměry trestu dle § 39 odst. 1 t. z., ale je i polehčující okolností při ukládání trestu [§ 41 písm. m) t. z.], soud sníží trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby spolupracujícímu obviněnému, který splní podmínky stanovené v § 58 odst. 4 a v některých případech dokonce upustí od potrestání nebo podmíněně upustí od potrestání dle § 46 odst. 2 a §

⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. s. 2322.

48 odst. 1 t. z.⁹⁰ Ustanovení § 178a tedy hovoří o úvaze státního zástupce, čímž nedává obviněnému jistotu, že mu bude postavení spolupracujícího obviněného přiznáno a do určité míry se tato nejistota může stát i důvodem, proč orgánům činným v trestním řízení odmítnout pomoc rozkrýt a objasnit zvláště závažnou organizovanou trestnou činnost. Osud obviněného v rámci trestního řízení tak v současné době závisí na „gentlemanské“ dohodě obou stran. Na nejistotu obviněného poukazuje např. Coufalová⁹¹, Schramhauser⁹², Vantuch⁹³ či Lichnovský.⁹⁴ Je třeba si uvědomit, že obviněný se o spolupráci rozhoduje za situace, kdy bez jeho podrobné výpovědi by k objasnění organizované trestné činnosti ani nedošlo, protože orgánům činným v trestním řízení chybí potřebné důkazy (v opačném případě by o spolupracujícím obviněném ani neuvažovali). Obviněný se tak rozhoduje mezi nejistou výhodou při ukládání trestu a způsobu jeho výkonu na jedné straně a nabídkami členů organizované skupiny na straně druhé. Pokud se tedy nedozná a nespolupracuje, nemusí ani dojít k usvědčení a odsouzení nejen jeho, ale i dalších členů organizované (zločinecké) skupiny.⁹⁵

V prvé řadě je původcem nejistoty samotné „rozhodnutí“ státního zástupce o tom, zda udělí institut spolupracujícího obviněného. Trestní řád totiž v ustanovení § 178a stanoví, že státní zástupce *označí* obviněného za spolupracujícího. O této skutečnosti tedy nevydává žádné rozhodnutí ve smyslu TŘ. Na místě je tedy zvážit, zda je takovýto přístup správný. Domnívám se, že nikoliv. Přestože obviněný oznámí státnímu zástupci skutečnosti, které jsou způsobitelné významně přispět k objasnění zločinu ve smyslu §178a odst. 1 písm. a) t. ř., dozná se k činu, pro který je stíhán a souhlasí s tím, aby byl označen jako SO, nemá záruku, že k onomu označení skutečně dojde. Pokud se tedy státní zástupce vyjádří záporně, nemá obviněný žádnou možnost bránit se procesními prostředky t. ř. S ohledem na princip právní jistoty⁹⁶ by mělo být v dané věci vydáváno rozhodnutí dle TŘ, a to s možností opravného prostředku. Rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení je procesním úkonem, kterým vyjadřuje své zjištění a stanoví závazný způsob řešení určitých otázek či procesních postupů.⁹⁷ A právě ona závaznost rozhodnutí výrazně posílí postavení obviněného a jeho jistotu.

⁹⁰ ŠČERBA, Filip a kol. *Doboda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 92.

⁹¹ Tamtéž, s. 94

⁹² SCHRAMHAUSER, Jiří. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 1, s. 13.

⁹³ VANTUCH, Pavel. Institut spolupracujícího obviněného a návrh na jeho novelizaci. *Trestní právo*, 2011, roč. 15, č. 10, s. 6.

⁹⁴ LICHNOVSKÝ, Vladimír. K některým problematickým aspektům spolupracujícího obviněného. *Kriminalistika*, 2014, roč. 48, č. 4, s. 262.

⁹⁵ VANTUCH, Pavel. K institutu spolupracujícího obviněného a možnostem jeho uplatňování v praxi. *Trestní právo*, 2012, roč. 16, č. 7-8, s. 22.

⁹⁶ zde myšleno jako legitimní předvídatelnost postupu orgánů veřejné moci

⁹⁷ JELÍNEK, J., ŘÍHA, J., SOVÁK, Z. *Rozhodnutí ve věcech trestních se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů. 3. aktualizované a přepracované vydání*. Praha: Leges, 2015, s. 62.

Otázkou tak zůstává, jakou formu by rozhodnutí mělo mít. Trestní řád rozeznává celkem čtyři formy rozhodnutí⁹⁸: rozsudek, trestní příkaz, usnesení a rozhodnutí svého druhu. První dvě, rozsudek a trestní příkaz, jsou z povahy věci vyloučeny. V úvahu tak připadá forma rozhodnutí *sui generis* a usnesení.

Rozhodnutí svého druhu považuji za tu méně vhodnou variantu. Tato forma rozhodnutí se uplatňuje v určitých zákonem předvídaných případech. Často se jedná o „návrhy“ státního zástupce adresované soudu, jako je např. obžaloba, návrh na potrestání či návrh na schválení dohody o vině a trestu. Další velkou skupinou rozhodnutí svého druhu jsou tzv. příkazy či nařízení, které sám soud vydává v případech, v nichž je třeba rozhodnout bez zbytečného prodlení (mají tak povahu neodkladnosti) a s tím je spojena i absence opravného prostředku proti takovému rozhodnutí. Rozhodnout tak o označení obviněného za spolupracujícího formou rozhodnutí *sui generis* je, s ohledem na charakteristiku této formy, dle mého názoru nevhodné.

Naproti tomu formu usnesení, jako všeobecnou formu rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení, považuji za správnou a vhodnou volbu. Výrok takového usnesení zakládá práva a povinnosti subjektů trestního řízení, což dává obviněnému daleko větší jistotu než za současné právní úpravy. Jistotu, že bude-li označen za spolupracujícího obviněného v rozhodnutí, budou jím OČTŘ vázány. O nejistotě spolupracujícího obviněného a potřebě poskytnout mu záruku hovoří i odborníci, např. Vantuch⁹⁹, Coufalová¹⁰⁰ či Lichnovský¹⁰¹. Proti usnesení trestní řád také připouští přezkumné řízení, a to prostřednictvím stížnosti. Tou však lze napadnout pouze usnesení soudu a státního zástupce jen v těch případech, kde to trestní řád připouští a jedná-li se o prvostupňové rozhodování. Domnívám se, že s ohledem na výše uvedené (zejména odlišnost zájmů státního zástupce a obviněného) by v případě, kdy by o přiznání statusu rozhodoval pouze státní zástupce, měla být stížnost přístupná.

Další aspekt způsobující nejistotu, že o udělení procesního postavení, se kterým jsou spojeny výrazné výhody při ukládání trestu, rozhoduje právě státní zástupce. Tedy osoba, která na obviněného podává jménem státu obžalobu, osoba reprezentující veřejný zájem, a nikoli zájem obviněného, a osoba, která je v řízení před soudem jednou ze stran a vlastně protistranou obviněného.¹⁰² Jedná se tedy o osobu, která má v podstatě opačné zájmy, než obviněný a nemůže být tak ve vztahu k němu osobou nestrannou. Jako možné řešení připadají v úvahu dvě možnosti:

⁹⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 461.

⁹⁹ VANTUCH, Pavel. Institut spolupracujícího obviněného a návrh na jeho novelizaci. *Trestní právo*, 2011, roč.15, č. 10, s. 6.

¹⁰⁰ ŠČERBA, Filip a kol. *Doboda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 94.

¹⁰¹ LICHNOVSKÝ, Vladimír. K některým nedostatkům právní úpravy spolupracujícího obviněného. In JELÍNEK, Jiří (ed.). *Organizovaný zločin (trestněprávní, trestněprocesní a kriminologické aspekty)*. Praha: Leges, 2014, s. 122.

¹⁰² SEIFERT, Filip. *Úskalí institutu spolupracujícího obviněného* [online]. Epravo.cz, 8. 4. 2013 [11. února 2017]. Dostupné na <https://www.epravo.cz/dataPublic/data/E-pravo_mag/2013_E1_web.pdf>.

změna v osobě, jež by o označení obviněného za spolupracujícího rozhodovala, nebo možnost připuštění opravného prostředku.

První možnost, tedy změna osoby oprávněné rozhodovat, by představovala přenesení tohoto oprávnění na osobu garantující nestranné rozhodování. V úvahu tak přichází soudce. K označení obviněného za spolupracujícího se děje v přípravném řízení, jelikož současná právní úprava říká, že: „...*státní zástupce v obžalobě označí obviněného...*“. Trestní řád sice explicitně neobsahuje žádnou časovou podmínku, do které fáze trestního řízení tak může státní zástupce učinit, avšak nejpozději před podáním obžaloby.¹⁰³ Je třeba se tedy zamyslet, zda je vhodné, aby namísto státního zástupce měl soudce v přípravném řízení oprávnění rozhodnout o institutu spolupracujícího obviněného. Soud rozhoduje v přípravném řízení jen v případech výslovně stanovených trestním řádem, jde-li o nejzávažnější zásahy do ústavně zaručených práv a svobod.¹⁰⁴ Můžeme tedy říci, že soud v rámci přípravného řízení rozhoduje o nejdůležitějších věcech, které mají pro obviněného nejzávažnější důsledky. Tím skutečnost, zda bude obviněný brán jako spolupracující či nikoliv, bezpochyby je. Soud v přípravném řízení rozhoduje např. o zákazu vycestování do zahraničí (§ 77a), který má v reálu pro obviněného jistě menší následky než nepřiznání statusu spolupracujícího obviněného, a přesto o něm rozhoduje nestranný a nezávislý orgán soudní moci. Pokud tedy bude nadále oprávnění rozhodovat o tomto institutu v rukou státního zástupce, bude skutečnosti směřující ke stanovení druhu a výměry trestu posuzovat namísto nezávislého soudu osoba, jež má v řízení před soudem postavení protistrany.

Na tomto způsobu řešení však vidím dvě negativa, a proto jej nepovažuji se nejlepší cestu. Zaprvé, o tom, zda obviněný významně přispěl k objasnění organizované trestné činnosti a splnil další zákonné podmínky potřebné pro získání procesního postavení dle § 178a, může v přípravném řízení nejlépe posoudit osoba, jež případ do této doby dozorovala, zná nejlépe jeho okolnosti a osobu obviněného zná osobně. A za druhé, zda by případné rozhodnutí soudce o přiznání procesního postavení nezasahovalo do konečné podoby obžaloby a nedošlo tak k porušení jedné ze základních zásad trestního řízení, a to zásady obžalovací (§ 2 odst. 8 t. ř.), dle které je trestní stíhání možné jen na základě obžaloby, kterou může podat pouze státní zástupce. V přípravném řízení až do podání obžaloby je pánem sporu (*dominus litis*) státní zástupce.¹⁰⁵

Východiskem by tak mohlo být oprávnění soudu označit obviněného v řízení před soudem za spolupracujícího, pokud to uzná za vhodné a státní zástupce tak v obžalobě

¹⁰³ VÁVRA, Libor. *Spolupracující obviněný*. [online]. [pravniprostor.cz](http://www.pravniprostor.cz), 6. 10. 2015 [cit. 23. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/spolupracujici-obvineny>>.

¹⁰⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 511

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 172.

neučinil.¹⁰⁶ Ostatně takový postup by byl i v souladu s čl. 40 odst. 1 Listiny základních práv a svobod: *Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy*.

Vhodnost tohoto řešení lze demonstrovat na reálném případě, který popisuje Řeháček.¹⁰⁷ V tomto případě došlo k situaci, kdy obviněný, vedený snahou získat procesní postavení spolupracujícího obviněného, sdělil orgánům činným v trestním řízení velice důležité informace, které postačovaly k získání procesního postavení spolupracujícího obviněného. Nadřízené státní zastupitelství však došlo k závěru, že v tomto případě se nejedná o organizovanou skupinu, tudíž § 178a nelze aplikovat. V řízení před soudem však okresní soud dospěl k závěru, že se o organizovanou skupinu jedná, což potvrdil i Vrchní soud v Praze¹⁰⁸, když uvedl, že z výsledků přípravného řízení lze učinit závěr, že se v daném případě jedná o zvlášť závažný zločin loupeže dle § 173 odst. 1, odst. 2 písm. a) t. z. Okresní soud už ale nemohl na situaci, v níž se obviněný ocitl, nic změnit, jelikož nebyl označen v obžalobě podané státním zástupcem a soud nedisponuje oprávněním přiznat procesní postavení spolupracujícího obviněného v řízení před soudem.

Druhou možností by mohl představovat opravný prostředek, který by trestní řád připouštěl v případě negativního rozhodnutí státního zástupce.¹⁰⁹ V tomto případě by bylo ponecháno státnímu zástupci oprávnění rozhodnout, zda udělí procesní postavení spolupracujícího obviněného či nikoliv, a to na základě jeho vlastní úvahy. Pokud by se však státní zástupce v dané otázce vyjádřil negativně, měl by obviněný mít možnost opravného prostředku, kterým by došlo k přezkumu rozhodnutí státního zástupce nestranným orgánem, soudem. Tedy podobně jako v případech v § 146a t. ř., který stanovuje, o kterých stížnostech proti rozhodnutím státního zástupce rozhoduje soud. Trestní řád tedy stanovuje v některých případech možnost soudu přezkoumat rozhodnutí státního zástupce učiněná v přípravném řízení. Tento způsob se mi jeví jako méně vhodný s negativními dopady na průběh trestního řízení, jelikož podanými stížnostmi by bylo trestní řízení prodlužováno, přičemž možnost přiznání procesního postavení v řízení před soudem představuje stejnou garanci nestrannosti rozhodnutí.

De *lege ferenda* tedy navrhuji, aby o procesním postavení obviněného bylo rozhodováno formou usnesení, kdy toto oprávnění by mělo v přípravném řízení zůstat v rukou státního zástupce jako pána sporu v této fázi trestního řízení. Dále by měla být zakotvena možnost soudu rozhodnout o přiznání procesního postavení dle § 178a t. ř. v řízení před soudem, pokud tak

¹⁰⁶ stejný názor např. ŠČERBA, Filip a kol. *Doboda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 94. či LICHNOVSKÝ, Vladimír. K některým problematickým aspektům spolupracujícího obviněného. *Kriminalistika*, 2014, roč. 48, č. 4, s. 263.

¹⁰⁷ ŘEHÁČEK, Jan. Mlčetí zlato aneb spoluprací se státním zástupcem k přísnějšímu trestu. *Trestněprávní revue*, 2016, roč. 15, č. 2, s. 45.

¹⁰⁸ v podobnostech viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 4. 2015, sp. zn. VS 2 Ntd 4/2015

¹⁰⁹ De lege lata ustanovení § 178a t. ř. nedává soudu ani nadřízenému státnímu zástupci k přezkumu žádnou pravomoc. Na tuto skutečnost poukazuje např. usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 25. 10. 2011, sp. zn. VSOL 6 To 95/2011.

neučinil státní zástupce již v přípravném řízení. Za předpokladu, že soud po provedeném dokazování dospěje k závěru, že obviněný splnil všechny zákonné podmínky.¹¹⁰ Za této situace se mi možnost připustit navíc opravný prostředek proti usnesení v případě negativního rozhodnutí státního zástupce zdá nadbytečná.

3. 2. Tendence rozšíření institutu

V českém trestním právu, můžeme nalézt institut spolupracujícího obviněného od 1. 1. 2010, kdy vstoupil v účinnost zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a zejména novela TŘ č. 41/2009 Sb. Dle důvodové zprávy¹¹¹ k této novele bylo zavedení institutu spolupracujícího obviněného záměrem zákonodárce zefektivnit objasňování zvláště závažných zločinů tak, aby osoby podílející se na činnosti organizovaných zločineckých skupin a organizovaných skupin byly motivovány ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, což ve svém důsledku mělo usnadnit vyšetřování tohoto druhu trestné činnosti. S touto je, s ohledem na míru takové organizace, často spojen se závazkem mlčenlivosti zpravidla nedostatek důkazů k usvědčení osob organizujících nebo řídících takovou zvláště závažnou trestnou činnost. Nově tak OČTŘ mohly v případech té nejzávažnější kriminality, v řízení o zvláště závažných zločinech, získat klíčové svědectví obviněného výměnou za výrazné výhody při ukládání trestu a způsobu jeho výkonu.

Ustanovení § 178a t. ř. však nebylo v praxi příliš často využíváno, a proto zákonodárce vedený snahou zvýšit jeho uplatnění novelizoval trestní řád zákonem č. 193/2012 Sb. s účinností od 1. 9. 2012, kterým mimo jiné rozšířil dopad ustanovení § 178a t. ř. i na řízení o zločinech. Cílem¹¹² zákonodárce bylo upravit ustanovení o spolupracujícím obviněném tak, aby bylo možné jej uplatnit u širšího okruhu trestných činů, zejména u *všech* závažných korupčních jednání. Tento krok je však dle mého názoru nešťastný a zcela odporuje smyslu institutu spolupracujícího obviněného a potažmo i Rezoluce Rady. Především však nenaplnuje samotný cíl zákonodárce pokrýt všechna korupční jednání a zvýšit využití ustanovení § 178a t. ř. v praxi.

Důvodová zpráva hovoří o závažných korupčních jednáních, nestanovuje však, jaká konkrétní ustanovení má zákonodárce na mysli. Trestný čin korupce české trestní právo nezná, je tak třeba z TZ vybrat ustanovení odpovídající definici korupce dle Občanskoprávní úmluvy proti

¹¹⁰ ŠČERBA, Filip a kol. *Doboda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 95.

¹¹¹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu na vydání zákona č. 41/2009 Sb., část první, bod 29. Dostupné z ASPI. Wolters Kluwer ČR [cit. 30. listopadu 2016].

¹¹² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu na vydání zákona č. 193/2012 Sb., zvláštní část, část první, bod 23. Dostupné z ASPI. Wolters Kluwer ČR [cit. 30. listopadu 2016].

korupci.¹¹³ Ta hovoří o korupci jako o: „*přímém či nepřímém vyžádání, nabídnutí, předání nebo přijetí úplatku či jakékoliv jiné nepřípustné výboby nebo vyhlídky na ně, které narušují řádné plnění jakékoliv povinnosti nebo jednání vyžadovaného od příjemce úplatku, nepřípustné výboby nebo vyhlídky na ně.*“ Korupce je tak v trestním zákoníku postihována trestnými činy¹¹⁴: úplatkářství, trestné činy úředních osob a některé trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou. Pokud se na tyto trestné činy podíváme do zvláštní části TZ, zjistíme, že až na trestný čin podplácení dle § 332 odst. 2 bylo možno institutu spolupracujícího obviněného využít i před novelizací. Je tedy nepochybné, že rozšíření možnosti využití § 178a t. ř. i v řízení o zločinech je krokem zbytečným a odporujícím smyslu tohoto institutu. Účelem tohoto ustanovení je totiž zjištění a odhalení pachatelů velmi závažných trestných činů¹¹⁵ pomocí osob, které jsou ochotné spolupracovat, nikoli odhalování „běžné“ trestné činnosti.

Jak již bylo řečeno, dle důvodové zprávy bylo úmyslem zákonodárce zvýšit využití spolupracujícího obviněného u stíhání korupčního jednání. Avšak v praxi je tento institut nejčastěji uplatňován, a to před i po předmětné novele, v případech organizované trestné činnosti v souvislosti s drogovou kriminalitou. Konkrétně se pak jedná o trestný čin nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 t. z.¹¹⁶ K tomuto závěru jsem došla analýzou rozhodnutí krajských soudů, kde figuroval SO, poskytnutých na základě žádosti o informace¹¹⁷, ze kterých statisticky vyplývá, že nejčastěji je OČTŘ využíván spolupracující obviněný právě při potírání drogové kriminality. Tento závěr potvrzuje i Analýza spolupracujícího obviněného z pohledu Nejvyššího státního zastupitelství¹¹⁸, ze které vyplývá, že institut spolupracujícího obviněného byl k roku 2014 uplatněn nejvíce ve vztahu k drogové kriminalitě, tvořící téměř polovinu všech věcí. Korupce pak tvořila pouze tři případy.¹¹⁹ Využití institutu spolupracujícího obviněného dle Analýzy soudních rozhodnutí v letech 2010 až 2012 ve věcech úplatkářských trestných činů,¹²⁰ nebylo v analyzovaném vzorku soudních rozhodnutí zaznamenáno ani v jediném případě, a to navzdory faktu, že analyzovaný vzorek obsahoval i

¹¹³ přijatá Radou Evropy a ratifikovaná Českou republikou v roce 2003

¹¹⁴ *Co je korupce* [online]. Policie České republiky, [cit. 1. prosince 2016]. Dostupné na <<http://www.policie.cz/clanek/co-je-korupce.aspx>>.

¹¹⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. s. 2315

¹¹⁶ Viz rozsudek MS Praha ze dne 28. 5. 2015, sp. zn. 57T 2/2015, rozsudky KS Ostrava ze dne 28. 5. 2013, sp. zn. 6To 140/2013, ze dne 13. 3. 2015, sp. zn. 4/2013, ze dne 18. 1. 2013, 37T 5/2012, rozsudek KS České Budějovice ze dne 3. 6. 2015, sp. zn. 17T 19/2015, rozsudek KS Plzeň ze dne 9. 6. 2014, sp. zn. 3T 27/2013

¹¹⁷ dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

¹¹⁸ *Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství*. Nejvyšší státní zastupitelství, 17. 9. 2014, sp. zn. 1 SL 114/2014, s. 6

¹¹⁹ Viz Příloha č. 1

¹²⁰ PAVLIŠOVÁ, Radka, NOVÁK, Martin. *Analýza soudních rozhodnutí vydaných v letech 2010 až 2012 ve věcech úplatkářských trestných činů* [online]. Transparency.cz, 2013 [cit. 9. února 2017]. Dostupné na <<https://www.transparency.cz/analyza-soudnich-rozhodnuti-vydanych-letech-2010-2012-veccech/>>.

případy tzv. velké korupce.¹²¹ Úmyslu zákonodárce zvýšit novelou uplatnění § 178a t. ř. v případech korupčního jednání tak nebylo dosaženo.

Novelou č. 193/2012 Sb. dal zákonodárce možnost udělení institutu spolupracujícího obviněného i pachatelům, kteří se sice podíleli na činnosti organizovaných zločineckých skupin a organizovaných skupin, ale v rámci této činnosti se dopustili „pouze“ zločinu. Pro celkové pochopení smyslu spolupracujícího obviněného je nutné vymezit si organizovanou skupinu a organizovanou zločineckou skupinu a rozdíly mezi nimi. Podrobněji je toto téma rozebráno v podkapitole 1.3 (*Spolupracující obviněný jako prostředek boje proti organizovanému zločinu*). Zjednodušeně však můžeme charakterizovat organizovanou zločineckou skupinu jako společensky závažnější a nebezpečnější formu spolupachatelství. S ohledem na charakter a závažnost organizované zločinecké skupiny a organizované skupiny¹²² se tak ve skutečnosti bude jednat o osoby stojící na samotném okraji. Půjde o „malé ryby“, které s ohledem na hierarchickou strukturu spojenou s přísnou mlčenlivostí a utajování informací i mezi členy skupiny nebudou disponovat tak důležitými informacemi, jež by bylo možné označit za skutečnosti způsobilé významně přispět k objasnění zločinu ve smyslu §178a odst. 1 písm. a) t. ř.

Pokud se podíváme na případy, kdy bylo institutu spolupracujícího obviněného využito, je pravdou, že po účinnosti novely se jejich počet zvedl. Nedomnívám se však, že důvodem je samotná novelizace přinášející možnost upuštění od potrestání a rozšíření aplikace i na řízení o zločinech. Tento institut nebyl v českém trestním právu až do 1. 1. 2010 znám a je tak pochopitelné, že OČTŘ byly při jeho využití z počátku zdrženlivé. Skutečnost, že po začlenění spolupracujícího obviněného do českého trestního práva nedojde ihned k masivnímu nárůstu obviněných ochotných se doznat k činu a pomoci orgánům činných v trestním řízení rozkrýt organizovanou trestnou činnost, předvíдалa např. i vrchní státní zástupkyně Lenka Bradáčová.¹²³ Nebyl tedy ani ponechán čas, aby se vžil v běžnou praxi a byl poměrně záhy novelizován. Je pravdou, že novelizace nabyla účinnosti téměř po třech letech, kdy byl institut spolupracujícího obviněného zaveden. Avšak samotný legislativní proces, tedy myšlenka, že byla původní právní úprava neefektivní a je potřeba změny, začal již mnohem dříve, a to podáním vládního návrhu poslanecké sněmovně dne 13. 10. 2011¹²⁴. Zákonodárce tak v domněnku, že nepřilíš časté využití

¹²¹ Ta je typická sofistickým jednáním jejich pachatelů, u kterých by se využití těchto institutů dalo předpokládat.

¹²² Organizovaná skupina, na rozdíl od té zločinecké, sice není tak společensky nebezpečná, nemusí mít trvalejší charakter, může být vytvořena i ad hoc pro spáchání jednoho trestného činu a může jít i o méně závažnou kriminalitu jako je např. kapsářství, avšak samotná úvaha o tom, zda bude užito institutu spolupracujícího obviněného, předpokládá závažnější formu trestné činnosti páchané organizovanou skupinou.

¹²³ KEDROŇ, Radek. Efekt Salačová. *Podezřelí chtějí nižší tresty, spolupracují s vyšetřovateli* [online]. lidovky.cz, 20. ledna 2012 [cit. 7. prosince 2016]. Dostupné na <http://www.lidovky.cz/efekt-salacova-podezreli-chteji-nizsi-tresty-spolupracuji-s-vysetrovateli-1vc-/zpravy-domov.aspx?c=A140117_224912_ln_domov_hm>.

¹²⁴ *Sněmovní tisk č. 510 Novela zákona - trestní řád* [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, [cit. 6. prosince 2016]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?O=6&T=510>>.

ustanovení § 178a t. ř. je způsobeno jeho neatraktivitou pro obviněné, jej dle mého názoru nešťastně novelizoval. Dnes můžeme vidět postupnou tendenci častěji využívat¹²⁵ institutu spolupracujícího obviněného, tuto skutečnost však přičítám tomu, že OČTŘ plně vstřebaly jeho význam, nikoli tomu, že je možné jej využít i v řízení o zločinech.

Na místě je také zvážit, jaké bude mít možnost využití institutu spolupracujícího obviněného v řízení o zločinech dopady na vyšetřovací činnost orgánů činných v trestním řízení. Konkrétně, zda tato skutečnost nebude do jisté míry zbavovat orgán činný v trestním řízení povinnosti z vlastní iniciativy vyhledávat důkazy a nebude tak využívat možnosti jednoduše získat informace skrze spolupracujícího obviněného, aniž by se ocitl v důkazní nouzi. Při využití ustanovení § 178a t. ř. i v řízení o zločinech se tak může tento postup stát až běžnou praxí a to i v případech, kdy by (sice obtížněji) bylo možné získat informace o hlavních pachatelích a jimi páchané trestné činnosti i bez výměny za nižší trest. Vznikl tedy stav, kdy si OČTŘ mohou vypomáhat k rychlejšímu a snazšímu prokázání trestné činnosti i u trestných činů s horní hranicí sazby od pěti let odnětí svobody.¹²⁶ Ve velkém počtu případů jde o trestné činy, které se ani neřadí do organizované trestné činnosti.

Otázkou zůstává: co bylo skutečně důvodem této novelizace? Někteří autoři se domnívají, že jde o skryté úsilí o odbřemenění přeplněných věznic¹²⁷. Tento názor však nesdílím, jelikož nelze předpokládat¹²⁸, že by, i po rozšíření institutu spolupracujícího obviněného na řízení o zločinech, bylo ustanovení § 178a užíváno tak hojně, že by mělo výrazný vliv na zaplněnost českých věznic. S ohledem na výše zmíněné, zastávám názor, že zákonodárce neměl původní úpravu spolupracujícího obviněného měnit, ale *de lege ferenda* by se měl naopak vrátit k původní koncepci využití spolupracujícího obviněného pouze v řízení o zvláště závažných zločinech. Domnívám se, že institut spolupracujícího obviněného by tak měl nadále zůstat mimořádným prostředkem v boji proti organizovanému zločinu v případech důkazní nouze orgánu činných v trestním řízení.

¹²⁵ vycházím ze statistiky rozhodnutí KS získaných na základě žádosti o poskytnutí informace

¹²⁶ VANTUCH, Pavel. Spolupracující obviněný po novelizaci provedené zákonem č. 193/2012 Sb. *Trestní právo*, 2012, roč. 17, č. 10, s 7.

¹²⁷ Tamtéž, s. 9., LICHNOVSKÝ, Vladimír. K některým problematickým aspektům spolupracujícího obviněného. *Kriminalistika*, 2014, roč. 48, č. 4, s. 261.

¹²⁸ s ohledem na dosavadní vývoj

3. 3. Výkon trestu a ochrana spolupracujícího obviněného

V souvislosti se spolupracujícím obviněným je na místě také otázka, jak nadále k němu přistupovat, v případě, že je odsuzujícím rozsudkem uložen nepodmíněný trest odnětí svobody a zda tato osoba požívá zvláštní ochrany dle zákona č. 137/2001 Sb. Je spolupracujícího obviněného potřeba chránit nejen při výkonu trestu, ale i po jeho propuštění? A pokud ano, jakým způsobem?

3. 3. 1. Způsob výkonu trestu

Jedním z důvodů, proč obviněný odmítne sdělit podstatné skutečnosti způsobilé významně přispět k objasnění trestné činnosti páchané organizovanou skupinou či organizovanou zločineckou skupinou a tím pomoci orgánům činným v trestním řízení mj. rozkrýt strukturu organizované skupiny, je obava z odplaty, která by mohla následovat za porušení omerty (zákona mlčen).¹²⁹ Pokud je tedy spolupracujícímu obviněnému uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, měly by trestněprávní předpisy poskytovat záruky, aby k jeho ohrožení života a zdraví ve výkonu trestu nedošlo. Zároveň se domnívám, že obava obviněného ze msty, ke které by mohlo dojít ve věznici, nemůže být sama o sobě důvodem pro neuložení nepodmíněného trestu odnětí svobody.

V odborné literatuře je často argumentováno, že upuštěním od potrestání dle § 46, resp. § 48 t. z. je mj. předcházeno nebezpečí, které by spolupracujícímu odsouzenému hrozilo ve věznici.¹³⁰ Z toho však vyplývá, že převažuje zájem na bezpečnosti pachatele¹³¹, než na jeho řádném potrestání, a že takováto osoba je více v bezpečí na svobodě, než pod dohledem ozbrojeného bezpečnostního sboru, kterým je Vězeňská služba České republiky. Uvedený názor však nesdílím a dovolím si tvrdit, že opak je pravdou. Zajistit bezpečnost a ochranu života a zdraví spolupracujícího odsouzeného při výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody ve věznici a zabránit tak možné vendetě ze strany členů organizované skupiny (organizované

¹²⁹ O strachu z možné msty hovoří LICHNOVSKÝ, Vladimír. K některým nedostatkům právní úpravy spolupracujícího obviněného. In JELÍNEK, Jiří (ed.). *Organizovaný zločin (trestněprávní, trestněprocesní a kriminologické aspekty)*. Praha: Leges, 2014, s. 115, a též *Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství*. Nejvyšší státní zastupitelství, 17. 9. 2014, sp. zn. 1 SL 114/2014, s. 10

¹³⁰ VANTUCH, Pavel. Spolupracující obviněný po novelizaci provedené zákonem č. 193/2012 Sb. *Trestní právo*, 2012, roč. 17, č. 10, s. 9.

¹³¹ podotýkám, že není ani jisté, zda by k ohrožení života či zdraví jeho osoby došlo

zločinecké skupiny) prostřednictvím jeho spoluvězňů lze dvěma způsoby: separováním spolupracujících odsouzených nebo zastíráním jejich skutečné totožnosti.

V prvním případě by byli pachatelé organizované trestné činnosti, kteří se rozhodli spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení v rámci výkonu trestu zařazení do speciálně vytvořené vězeňské sekce, v níž by byli odděleni od ostatních spoluvězňů,¹³² čímž bude zabráněno možné odplatě ze strany organizovaného zločinu. Během výkonu trestu by pak přišli do styku pouze s jinými spolupracujícími osobami. Spolupracující obviněný pravomocně odsouzený k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, nemá v současnosti nárok na to, aby trest vykonával jen se spolupracujícími odsouzenými, jelikož platná právní úprava takový postup neumožňuje. Byla by tedy zapotřebí novelizace TZ, zákona o výkonu trestu odnětí svobody a Řádu výkonu trestu¹³³.

Separování spolupracujících odsouzených od ostatních vězňů připouští řada odborníků jako např. Vantuch¹³⁴ nebo Lichnovský¹³⁵. Osobně v této možnosti vidím jeden praktický problém. Při současné častosti užívání institutu spolupracujícího obviněného nejsem přesvědčená, že by se ve věznicích nacházel takový počet odsouzených, aby mohl vytvořit samostatnou vězeňskou sekci v rámci pár vybraných věznic. Z analýzy Nejvyššího státního zastupitelství¹³⁶ vyplývá, že k 31. 8. 2014 bylo ustanovení § 178a aplikováno v 43 případech, přičemž když nahlédneme do rozhodnutí krajských soudů, byl v těchto případech uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v průměrné délce 3-5 let. Odhadem se tedy v českých věznicích může v současné době nacházet mezi dvaceti až třiceti spolupracujícími obviněnými, kdy do tohoto odhadu ještě není brána v potaz možnost podmíněného propuštění během výkonu trestu.

Druhou možností, jak zajistit bezpečnost spolupracujících odsouzených ve věznicích je pomocí zastírání jejich skutečné totožnosti. Jedná se o opatření spadající pod zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou dle zák. č. 137/2001 Sb. o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením. Zda se zvláštní ochrana vztahuje i na spolupracující obviněné je otázka, jenž je samostatně rozebrána v následující podkapitole (3.3.2). Zvláštní ochranu a pomoc dle zákona o ochraně svědka a dalších osob poskytuje nejen Policie České republiky ale

¹³² LICHNOVSKÝ, Vladimír. K některým problematickým aspektům spolupracujícího obviněného. *Kriminalistika*, 2014, roč. 48, č. 4, s. 262.

¹³³ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb.

¹³⁴ VANTUCH, Pavel. K institutu spolupracujícího obviněného a možnostem jeho uplatňování v praxi. *Trestní právo*, 2012, roč. 16, č. 7-8, s. 26.

¹³⁵ LICHNOVSKÝ, Vladimír. K některým nedostatkům právní úpravy spolupracujícího obviněného. In JELÍNEK, Jiří (ed.). *Organizovaný zločin (trestněprávní, trestněprocesní a kriminologické aspekty)*. Praha: Leges, 2014, s. 121.

¹³⁶ *Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství*. Nejvyšší státní zastupitelství, 17. 9. 2014, sp. zn. 1 SL 114/2014, s. 4.

i Vězeňská služba České republiky,¹³⁷ a to výkonem opatření uvedených v zákoně. Vězeňská služba může vykonávat jen opatření uvedená v § 3 odst. 1 písm. a) a c).¹³⁸ Tedy zajistit osobní ochranu odsouzeného a zastírat jeho skutečnou totožnost. Z faktu, že tento typ ochrany může zajišťovat i Vězeňská služba vyplývá, že je poskytována i pokud vykonává chráněná osoba vazbu nebo trest odnětí svobody. Pomocí opatření spadajících pod zvláštní ochranu a pomoc lze navíc zajistit bezpečí nejen osoby odsouzené, ale i jeho blízkých. Pokud spolupracujícím obviněnému hrozí porušením mlčenlivosti odplata ze strany organizovaného zločinu, lze si těžko představit, že útok by byl veden pouze na jeho osobu, ale naopak bude cílena i na jeho nejbližší. Zajistíme-li bezpečnost odsouzeného ve věznici pouze vytvořením speciální vězeňské sekce, nejsou tím chráněni jeho blízcí.

Kromě výše uvedených možností je ovšem na místě připomenout, že obecně bezpečnost odsouzených a ochrana před násilím mezi spoluvězni je zajišťována Vězeňskou službou, která se řídí pravidly stanovenými v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody, ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody¹³⁹ a interními předpisy generálního ředitele Vězeňské služby¹⁴⁰. Podle § 35 odst. 5 řádu výkonu trestu odnětí svobody je např. jedním z preventivních opatření povinnost ředitele věznice dbát, aby odsouzení, kteří vzhledem k psychickým vlastnostem, věku, zdravotnímu a tělesnému stavu a *dalším zjištěným skutečnostem* mohou být obětmi násilí a ponižování lidské důstojnosti, byli ubytováni odděleně od odsouzených s agresivními sklony. Mezi tyto další skutečnosti, pro které se odsouzený může stát obětí násilí ve věznici je bezpochyby fakt, že spolupracoval s orgány činnými v trestním řízení. Jako další preventivní opatření uvádím tzv. seznam vytypovaných osob, opatření upravené nařízením generálního ředitele VŠČR,¹⁴¹ který kategorizuje vězně na:

- možné pachatele násilí (MPN)
- možné objekty násilí (MON)
- osoby s výrazně sníženou tělesnou hmotností (STH)
- osoby se zjevně nízkou mentální úrovní (NMU)
- a tzv. další vytypované osoby (DVO) a další vytypované osoby charakteristické výkonem profese (DVO–P).

¹³⁷ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu na vydání zákona č. 137/2001 Sb., Dostupné z ASPI. Wolters Kluwer ČR [cit. 2. února 2017].

¹³⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. s. 632

¹³⁹ Vyhláška č. 345/1999 Sb.

¹⁴⁰ Např. nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 12/2012, o předcházení, zabránění a včasném odhalování násilí mezi obviněnými, odsouzenými a chovanci.

¹⁴¹ Tamtéž.

Takovýto seznam vytypovaných osob lze tedy chápat jako nástroj pro předcházení, zabraňování a odhalování násilí mezi vězňenými osobami a lze pomocí něho eliminovat možnost ohrožení bezpečnosti zejména tzv. možných objektů násilí.¹⁴²

Dle současné právní úpravy, jíž se řídí výkon trestu odnětí svobody, neexistuje, žádné zvláštní pravidlo pro umíst'ování spolupracujících odsouzených. Nicméně sama Vězeňská služba v rozhodnutí o poskytnutí žádosti o informace (viz Příloha 2) zdůrazňuje fakt, že režim střežení spolupracujícího obviněného by měl splňovat vyšší standardy než u vězňených osob, které nepomáhaly orgánům činným v trestním řízení rozkrýt závažnou trestnou činnost a způsob ochrany, která je těmto osobám poskytována je velmi blízká zvláštní ochraně dle zák. č. 137/2001 Sb.

Závěrem lze tedy konstatovat, že porušením zákona mlčení, který je typický pro organizovaný zločin, visí nad spolupracujícím obviněným hrozba msty ze strany svých spolupachatelů. V takovém případě je povinností nejen tuto osobu, ale i její blízké chránit, a to i během výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Cestou, jak tohoto cíle dosáhnout, může být právě poskytnutí zvláštní ochrany a pomoci dle zákona č. 137/2001 Sb. kdy by byla zastírána skutečná totožnost odsouzeného. Strach obviněného z možné odplaty by tak neměl být důvodem, proč nespolupracovat s orgány činnými v trestním řízení a už vůbec ne pro upuštění od potrestání pachatele.

3. 3. 2. Ochrana spolupracujícího obviněného

Bezpečnost a ochranu spolupracujícího obviněného a jeho blízkých je však nutné zajistit nejen ve věznici, ale i mimo ni¹⁴³, jelikož odplata ze strany organizovaného zločinu může přijít i tehdy. Česká republika je signatářem Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, ze které mj. vyplývá závazek smluvní strany zajistit ochranu osoby, která působí nebo působila v organizovaných zločineckých skupinách a poskytla informace, které mohou příslušné orgány využít pro účely vyšetřování a důkazního řízení.¹⁴⁴ V českých poměrech jde o spolupracujícího obviněného. Úkolem orgánů činných v trestním řízení je tak zajistit ochranu obviněného a jeho blízkých a odvrátit hrozbu ze strany organizovaného zločinu. Důsledkem by byla ochotnější spolupráce obviněného s orgány činnými v trestním řízení. Jak tuto ochranu ale zajistit?

¹⁴²BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 1. vydání. 2016. s. 64-65

¹⁴³ Například pokud bylo upuštěno od potrestání, byl uložen podmíněný trest odnětí svobody či odsouzený svůj trest již vykonal atd.

¹⁴⁴ čl. 26, bod 4.

Jednou z možností, jak chránit osoby pomáhající orgánům činným v trestním řízení ve vyšetřování je utajení totožnosti a podoby svědka a jeho osobních údajů dle § 55 odst. 2 t. ř., tedy institut tzv. anonymního svědka.¹⁴⁵ Utajením se rozumí opatření směřující k tomu, aby se o těchto skutečnostech nedozvěděly nepovolané osoby, tj. jiné osoby než OČTŘ.¹⁴⁶ Tato ochrana má však preventivní povahu, je tedy aplikovatelná v případě, že pachatel či pachatelé neznají totožnost či podobu svědka, což v případě spolupracujícího obviněného je z povahy věci vyloučeno. Ustanovení § 55 odst. 2 t. ř. navíc hovoří o svědku, nikoliv o obviněném či osobě podávající vysvětlení. Ochrana spolupracujícího obviněného prostřednictvím utajení totožnosti tak není ani možná.

Druhou možností je tzv. krátkodobá ochrana dle § 50 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, který slouží k ochraně bezpečnosti osob během trestního řízení (má tedy jakýsi průběžný charakter), a která představuje mezistupeň mezi obecnou ochranou všech a každé osoby v rámci plnění působnosti, úkolů policie na straně jedné a zvláštní ochranou svědka a osoby podávající vysvětlení na straně druhé.¹⁴⁷ Už z názvu však můžeme vyčíst, že se jedná o ochranu poskytovanou dočasně, jejíž trvání bývá navázáno na trvání trestního řízení. S jeho koncem odpadá i hrozící újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí, tudíž i nutnost poskytování ochrany.

Dle mého názoru nejvhodnějším způsobem, jak zajistit ochranu spolupracujícího obviněného je prostřednictvím zvláštní ochrany poskytované dle zák. č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka. Podle tohoto zákona je zvláštní ochrana poskytována nejen svědkům, ale i dalším osobám v souvislosti s trestním řízením. Mezi odbornou veřejností však panuje neshoda o tom, zda SO může požívat zvláštní ochrany dle zák. č. 137/2001 Sb. či nikoliv. Např. Vantuch se domnívá, že ustanovení § 2 odst. 1 písm. a) by muselo být doplněno o slovo „*spolupracující*“¹⁴⁸, Nett zastává opačný názor a uvádí, že spolupracující obviněný požívá zvláštní ochrany dle zákona č. 137/2001 Sb.¹⁴⁹ Názor, že spolupracujícímu obviněnému nelze v současnosti poskytnout zvláštní ochranu dle tohoto zákona nesdílím.

Zákon č. 137/2001 Sb. totiž poskytuje zvláštní ochranu nejen svědkům, ale též dalším osobám v souvislosti s trestním řízením. Zákon o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením tak poskytuje ochranu širšímu okruhu osob než jen utajeným

¹⁴⁵ VANTUCH, Pavel. Institut spolupracujícího obviněného a návrh na jeho novelizaci. *Trestní právo*, 2011, roč.15, č. 10, s. 9.

¹⁴⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. s. 629

¹⁴⁷ BENEDIKT, Vangeli. *Zákon o Policii České republiky. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 198.

¹⁴⁸ VANTUCH, Pavel. Spolupracující obviněný po novelizaci provedené zákonem č. 193/2012 Sb. *Trestní právo*, 2012, roč. 17, č. 10, s. 10.

¹⁴⁹ NETT, Alexander. Spolupracující obviněný přínosy a rizika nové právní úpravy. In DÁVID, Radovan (ed.) *Dny práva – 2010 – Days of Law*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 117 a 123.

svědkům. Zvláštní ochrana je poskytována všem tzv. ohroženým osobám, které jsou vyjmenovány v § 2 odst. 1, kde je mj. za ohroženou osobu označen i obviněný. Skutečnost, že zákon o zvláštní ochraně svědka a dalších osob explicitně neoznačuje spolupracujícího obviněného za osobu ohroženou, neznamená, že nepožívá zvláštní ochrany. Pomocí teleologického výkladu, tedy, že smyslem a účelem tohoto zákona¹⁵⁰ je poskytnout ochranu a pomoc nejen svědkům, ale i osobám, kterým v souvislosti s trestním řízením zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí,¹⁵¹ dojdeme k závěru, že SO osobou ohroženou bezpochyby je. Označení obviněného v obžalobě za spolupracujícího přináší této osobě určité procesní výhody, které jsem uvedla již dříve, nicméně stále se jedná o obviněného. Poskytnutí zvláštní ochrany spolupracujícímu obviněnému je i v souladu s mezinárodními závazky České republiky, jelikož Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu stanovuje, že ochrana osoby, která působí nebo působila v organizované zločinecké skupině a poskytla informace, které mohou příslušné orgány využít pro účely vyšetřování a důkazního řízení je totožná s ochranou svědků dle čl. 24. Podle Úmluvy jde např. o stanovení postupů v oblasti fyzické ochrany chráněných osob, například jejich přemístění a případně zákaz nebo omezení zveřejnění informací o totožnosti a místě pobytu takovýchto osob.

Posledním a nesporným důkazem tohoto názoru je pak vůle samotného zákonodárce poskytnout spolupracujícímu obviněnému zvláštní ochranu, když v důvodové zprávě k zák. č. 193/2012 Sb. explicitně uvádí, že pokud jsou splněny zákonné podmínky, lze spolupracujícímu obviněnému samozřejmě poskytnout i policejní ochranu podle zákona o zvláštní ochraně svědka.¹⁵² Novelizovat tedy ustanovení § 2 odst. 1 tak, že by jmenoval výslovně spolupracujícího obviněného je dle mého názoru formalistické a nadbytečné. Zvláštní ochrana podle zákona o zvláštní ochraně svědka a dalších osob má subsidiární povahu, je tedy poskytována, nelze-li bezpečnost ohrožené osoby zajistit jiným způsobem. Jak jsem již výše rozebrala, jiný způsob ochrany spolupracujícího obviněného a jeho blízkých po skončení trestního řízení, však nepřipadá v úvahu.

Domnívám se tedy, že v současné době lze bezpečí a ochranu nejen spolupracujícího obviněného, ale i jeho blízkých zajistit poskytnutím zvláštní ochrany dle zák. č. 137/2001 Sb. Zajištěním tohoto způsobu ochrany, jenž je v souladu i s mezinárodními závazky, odpadá obava z hrozící újmy na zdraví nebo jiného vážného nebezpečí, čímž lze zajistit ochotnější spolupráci obviněných s orgány činnými v trestním řízení a tím pomoci rozkrýt organizovanou trestnou

¹⁵⁰ MELZER, Filip. *Metodologie nalézáni práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 153.

¹⁵¹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu na vydání zákona č. 137/2001 Sb., Dostupné z ASPI. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. ledna 2017].

¹⁵² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu na vydání zákona č. 193/2012 Sb., obecná část, ad b). Dostupné z ASPI. Wolters Kluwer ČR [cit. 17. února 2017].

činnost. Je nepochybné, že ne každý obviněný se obává možné vendety stran svých spolupachatelů. Např. u daňové kriminality je tato pravděpodobnost s ohledem na povahu trestné činnosti menší. Naopak u násilné či drogové kriminality může být tato obava opodstatněná. Stejně tak nelze každému spolupracujícímu obviněnému poskytovat zvláštní ochranu, ale je třeba tohoto institutu využívat s obezřetností, pokud hrozba újmy na zdraví či jiné vážné nebezpečí je natolik pravděpodobná a odůvodněná a bezpečnost osoby nelze zajistit mírnějším prostředkem.¹⁵³

3. 4. Závislost možnosti upuštění od potrestání na návrhu státního zástupce

Důvodem proč se obviněný rozhodne porušit omertu a spolupracovat tak s orgány činnými v trestním řízení je, že tato skutečnost je soudem zohledňována při stanovení druhu a výše trestu. Spolupráce obviněného, kterou přispěl k objasnění organizované trestné činnosti, tak může být při ukládání sankce považována za:

- obecnou okolnost, ke které se přihlíží při stanovení druhu a výše trestu dle § 39 odst. 1 t. z.
- polehčující okolnost dle § 41 písm. m) t. z.
- zvláštní důvod k mimořádnému snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby dle § 58 odst. 4 t. z.
- zvláštní důvod k upuštění od potrestání dle § 46 odst. 2 t. z.

O kterou z těchto možností půjde, závisí vždy na konkrétních okolnostech případu. Posledně jmenovaná možnost byla zavedena novelou TŘ provedenou zákonem č. 193/2012 Sb. s ohledem na požadavek silněji motivovat osoby podílející se na činnosti skupin organizovaného zločinu a organizovaných skupin k efektivní spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. Mezi odbornou veřejností však panuje neshoda o tom, zda tento krok byl správným směrem. Zatímco Vantuch se přiklání k názoru, že jde o výraznou motivaci obviněného,¹⁵⁴ např. Lichnovský naopak poukazuje na skutečnost, že veřejná moc nesmí rezignovat na potrestání pachatelů závažné

¹⁵³ I s ohledem na finanční nákladnost na ochranu jedné osoby, která se odhaduje na částku 3 miliony Kč ročně. Viz VANTUCH, Pavel. *K současnému stavu ochrany svědků a osob podávajících vysvětlení*. Trestní právo, 2012, roč. 16, č. 9, s. 8. Tato skutečnost by však neměla být překážkou poskytnutí ochrany. Je třeba si uvědomit, že objasněním organizovaného zločinu se státu ve výsledku vrátí více peněz díky např. daňovým únikům, které byly odhaleny.

¹⁵⁴ VANTUCH, Pavel. Institut spolupracujícího obviněného a návrh na jeho novelizaci. *Trestní právo*, 2011, roč.15, č. 10, s. 5.,

trestné činnosti.¹⁵⁵ Schramhauser nejen, že je odpůrcem beztrestnosti spolupracujícího obviněného, ale dokonce je zastáncem sankcionování korunního svědka.¹⁵⁶ Osobně se řadím ke kritikům možnosti upuštění od potrestání a zastávám názor, že SO je stále pachatelem mnohdy zvláště závažných zločinů a jeho potrestání je tedy na místě. Navíc se nenaplnil ani argument příznivců možnosti upuštění od potrestání, že jde o silnou motivaci, kdy důsledkem přislíbené beztrestnosti, budou obvinění spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení častěji.¹⁵⁷ Pokud se podíváme do zahraniční úpravy, tak např. slovenská právní úprava zná spolupracujícího obviněného do roku 2003 s benefitem v podobě podmíněného zastavení trestního stíhání, ale ani tak, se nestal hojně využívaným institutem.¹⁵⁸

Na benefit v podobě možnosti upuštění od potrestání i za splnění zákonem stanovených podmínek v § 46 odst. 2 t. z. a potažmo § 178a odst. 1 a 2 t. ř. obviněný nemá právní nárok, jedná se pouze o fakultativní postup státního zástupce,¹⁵⁹ což vyplývá i z dikce ustanovení § 178a odst. 2: „...může státní zástupce v obžalobě navrhnout upuštění od potrestání...“ Pokud tedy státní zástupce uzná za vhodné, může v obžalobě adresované soudu navrhnout upuštění od potrestání spolupracujícího obviněného.

Aplikační problém však může nastat v případě, že státní zástupce postup dle § 46 odst. 2 nenavrhne, ačkoli obviněný splnil všechny podmínky stanovené zákonem. Může soud v takovém případě upustit od potrestání obviněného, přestože státní zástupce takovýto postup v obžalobě nenavrhne a soud má za to, že by upuštění od potrestání bylo na místě? Někteří autoři se domnívají, že nikoli s ohledem na to, že není splněna jedna ze zákonných podmínek, a to návrh státního zástupce na takovýto postup.¹⁶⁰ Tento názor však nesdílím a domnívám se, že navzdory absenci návrhu státního zástupce upustit od potrestání možné je. Soud upustí od potrestání pachatele označeného jako SO, a to tehdy, pokud splnil podmínky stanovené v § 178a t. ř., podal v přípravném řízení a řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o skutečnostech, které byly významnou měrou způsobily přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny a:

¹⁵⁵ LICHNOVSKÝ, Vladimír. K některým problematickým aspektům spolupracujícího obviněného. *Kriminalistika*, 2014, roč. 48, č. 4, s. 262.

¹⁵⁶ SCHRAMHAUSER, Jirí. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 1, s. 14.

¹⁵⁷ z analýzy soudních rozhodnutí, ve kterých figuruje spolupracující obviněný můžeme zpozorovat nárůst využití spolupracujícího obviněného, ačkoli bylo možnosti upuštění od potrestání využito pouze jednou, a to Okresním soudem v Břeclavi, kdy muž albánské národnosti pomohl usvědčit dvě organizované mezinárodní skupiny padělatelů dokladů. Soudce Okresního soudu v Břeclavi mu za to zcela odpustil trest s výjimkou propadnutí věci, tedy padělatelského náčiní.

¹⁵⁸ ŠČERBA, Filip a kol. *Doboda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 101.

¹⁵⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. s. 2322.

¹⁶⁰ ŠČERBA, Filip a kol. *Doboda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 95.

- spolupracujícím obviněným spáchaný trestný čin nebyl závažnější než zločin, k jehož objasnění přispěl,
- nepodílel se jako organizátor nebo návodce na spáchání zločinu, k jehož objasnění přispěl,
- nezpůsobil úmyslně těžkou újmu na zdraví nebo smrt,
- nejsou-li dány důvody pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody.

Toto jsou zákonné podmínky, které uvádí trestní zákoník a trestní řád, při jejich splnění je možné aplikovat ustanovení § 46 odst. 2 t. z. Ani zákon ani důvodová zpráva¹⁶¹ existenci návrhu státního zástupce na upuštění od potrestání spolupracujícího obviněného neřadí mezi zákonné podmínky, ale dle mého názoru jde pouze o procesní postup a možnost státního zástupce upuštění navrhnout. Je nesporné, že zákonné podmínky pro možnost upuštění od potrestání musí být do jedné splněny. Jedná se o tzv. kumulativní výčet. Pro takovýto výčet je typické, že mezi předposlední a poslední položky výčtu je vložena spojka „a“¹⁶² tak, jak je tomu např. v § 178a (1): *„...a považuje-li státní zástupce takové označení za potřebné...“*. Zde je činnost státního zástupce nepochybně podmínkou pro přiznání procesního postavení. Podíváme-li se však na doslovné znění ustanovení § 178 odst. 2, můžeme si všimnout, že poslední zákonnou podmínkou pro upuštění od je: *„...a pokud nejsou důvody pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody.“*

Domnívám se tedy, že pokud spolupracující obviněný splní zákonné podmínky pro možnost upuštění od potrestání a státní zástupce tuto možnost nenavrhne v obžalobě, může přesto soud postupovat dle § 46 odst. 2, resp. 48 odst. 1 t. z. a (podmíněně) upustit od potrestání pachatele. Opačný postup by byl ústavně nekonformní¹⁶³, jelikož by odporoval čl. 40 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, podle kterého pouze soud rozhoduje o vině a trestu. Tím, že by soud byl vázán existencí návrhu státního zástupce, by státní zástupce v podstatě rozhodoval o možném trestu.

¹⁶¹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu na vydání zákona č. 193/2012 Sb., zvláštní část, část osmá bod 4 a 5. Dostupné z ASPI. Wolters Kluwer ČR [cit. 1. února 2017].

¹⁶² *Výčet kumulativní* [online]. Úřad vlády České republiky, [cit. 1. února 2017]. Dostupné na <<https://help.odok.cz/vykladovy-slovník/-/wiki/Výkladový%20slovník/Výčet+kumulativní>>.

¹⁶³ ŠČERBA, Filip a kol. *Doboda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 95.

Závěr

Obecně institut spolupracujícího obviněného vidím jako přínos trestního práva procesního, jenž zefektivňuje boj se sofistikovaným a zvláště nebezpečným druhem kriminality, tj. organizovaným zločinem. Jeho význam pro OČTŘ je nezpochybnitelný, mj. i díky němu se podařilo objasnit řadu případů organizovaného zločinu, kdy mezi ty nejznámější patří např. Švábův gang (Daniel Dimitrov), kauza Davida Ratha (Ivana Salačová), lihová mafie Radka Březiny (Tomáš Březina) či kauza Oleo Chemical (Jaroslav Kubiska). Jeho právní úprava však vykazuje nedostatky, jež při aplikaci v praxi působí problémy. Stejně stanovisko pak zastávají i samotná státní zastupitelství,¹⁶⁴ jež hovoří o potřebě novelizovat právní úpravu spolupracujícího obviněného. Cílem této práce nebylo hodnotit klady a zápory institutu, ale nastínit vybranou část problematiky a navrhnout její řešení *de lege ferenda*.

V úvodu diplomové práce jsem stanovila hlavní výzkumnou otázku, zda je právní úprava spolupracujícího obviněného dostatečná a efektivní? Předmětem zkoumání tedy bylo, zda i přes problematické otázky, které právní úprava vyvolává, je dostatečná a vytváří podmínky, které motivují obviněné ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. Pro zodpovězení hlavní výzkumné otázky je tedy třeba odpovědět na dílčí výzkumné otázky.

Prvním, a dle mého názoru nejdůležitějším problematickým aspektem, je závislost přiznání procesního postavení na úvaze státního zástupce. Otázka zněla, zda *má osoba, jenž splní zákonné podmínky pro označení za spolupracujícího obviněného, získání procesního postavení zaručeno?* Při řešení jsem vycházela z hypotézy, že o označení rozhoduje osoba rozdílného zájmu, přičemž není nijak vázána žádným rozhodnutím. Úvaha státního zástupce, zda označí obviněného za spolupracujícího, zásadně mění jeho procesní postavení a není důvod, proč by v dané situaci neměl rozhodovat nezávislý a nestranný soud. *De lege ferenda* tedy navrhuji jednak, aby o procesním postavení obviněného bylo rozhodováno formou usnesení a dále, aby soudu byla svěřena pravomoc označit obviněného za spolupracujícího v řízení před soudem, pokud bude mít za to, že splnil zákonné podmínky a státní zástupce tak doposud neučinil. Odpovědí na dílčí výzkumnou otázku tedy je, že *de lege lata* nemá obviněný zaručeno, že bude označen za spolupracujícího, přestože splní všechna zákonem daná kritéria.

Druhým aspektem bylo rozšíření užití spolupracujícího obviněného i na řízení o zločinech, kde dílčí výzkumná otázka zněla, zda *vedlo rozšíření aplikace i na řízení o zločinech k jeho*

¹⁶⁴ *Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství. Nejvyšší státní zastupitelství, 17. 9. 2014, sp. zn. 1 SL 114/2014, s. 7*

častějšímu využití? Při řešení jsem vycházela z hypotézy, že po novele TR, kterou byla tato možnost zavedena, se počty případů se spolupracujícím obviněným zvyšovaly. Při důkladné analýze jsem však došla k závěru, že častější využití institutu spolupracujícího obviněného je důsledkem skutečnosti, že OČTR potřebovaly čas k seznámení se s institutem a z počátku k němu přistupovaly zdrženlivě, zatímco zákonodárce institut poměrně brzo po jeho zavedení novelizoval. Hypotéza se nepotvrdila a odpověď na dílčí výzkumnou otázku tedy je, že rozšíření aplikace i na řízení o zločinech není tím, co vedlo k jeho častějšímu využití.

Třetím bodem byl výkon trestu a ochrana spolupracujícího obviněného, kde jsem se ptala, *zda je strach ze msty ve věznici opodstatněný?* Při řešení jsem vycházela z hypotézy, že právní řád neobsahuje žádná zvláštní pravidla pro umístování a ochranu SO. Ta sice právní řád skutečně neobsahuje, nicméně ať už obecně závazné předpisy nebo interní předpisy věznic obsahují pravidla pro zachování bezpečnosti a předcházení násilí Vězeňskou službou. Mimo to jsem došla k závěru, že takové osobě lze poskytnout zvláštní ochranu dle zák. č. 137/2001 Sb., bezpečí obviněného lze tedy zajistit i zastíráním jeho skutečné totožnosti. Hypotéza se nepotvrdila a odpověď na dílčí výzkumnou otázku tedy je, že strach ze msty ve věznici není opodstatněný. Obviněný by se dle mého názoru neměl obávat vendety ze stran spoluvězňů.

Dále jsem se zaměřila na ochranu spolupracujícího obviněného a na to, *zda je nějak zajištěna?* Při řešení jsem vycházela z hypotézy, že tzv. zvláštní ochrana se na spolupracujícího obviněného nevztahuje. Řešením byl samotný účel zákona o zvláštní ochraně a mezinárodních smluv a došla jsem k závěru, že tento způsob ochrany lze spolupracujícímu poskytnout. Hypotéza se tak nepotvrdila a odpověď tedy je, že právní úprava zajišťuje ochranu spolupracujícího obviněného.

Nakonec jsem se zabývala otázkou, *zda může soud upustit od potrestání, ačkoliv tento postup SZ nenavrhne?* Hypotéza zněla: Soud může upustit od potrestání v případě, že jsou splněny podmínky stanovené § 178a t. ř. Při řešení jsem vycházela zejména z jazykového výkladu a došla jsem k závěru, že návrh na upuštění od potrestání není obligatorní podmínkou a soud tak může postupovat, ačkoliv SZ tuto možnost nenavrhne.

Po zodpovězení dílčích výzkumných otázek mohu nyní odpovědět, že právní úprava spolupracujícího obviněného de lege lata není dostatečná a efektivní, a proto navrhuji změnu některých aspektů SO, kterou jsem v předešlých kapitolách konkrétně uvedla. Pokud chce totiž stát efektivně bojovat s organizovaným zločinem, musí mít k dispozici kvalitní právní úpravu, která bude orgánům činným v trestním řízení nabízet co nejširší možnosti, ale zároveň bude zachována rovnováha mezi zájmy jednotlivce, konkrétně obviněného, a zájmy společnosti.

Klíčová slova

organizovaný zločin

korunní svědek

zásada oportunity

zásada legality

zvláštní ochrana

obviněný

Key words

organized crime

crown witness

principle of oportunity

principle of legality

special witness protectin

defendant

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- BENEDIKT, Vangeli. *Zákon o Policii České republiky. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 488 s.
- BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 1. vydání. 2016. 110 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. vydání. Praha: Leges, 2016, 1280 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, 864 s.
- JELÍNEK, J., ŘÍHA, J., SOVÁK, Z. *Rozhodnutí ve věcech trestních se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů. 3. aktualizované a přepracované vydání*. Praha: Leges, 2015, 576 s.
- KARABEC, Z. *Účinnost právních nástrojů proti organizované kriminalitě*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 1. vydání. 2010. 90 s.
- MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, 296 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 4720 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému* 1. vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1999, 403 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 3632 s.
- ŠČERBA, Filip a kol. *Doboda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, 128 s.

Sborníky

- COUFALOVÁ, B. Organizovaný zločin – vymezení pojmu. In JELÍNEK, J. *Organizovaný zločin (trestněprávní, trestněprocesní a kriminologické aspekty)*. Praha: Leges, 2014, 152 s.
- LICHNOVSKÝ, Vladimír. K některým nedostatkům právní úpravy spolupracujícího obviněného. In JELÍNEK, Jiří (ed.). *Organizovaný zločin (trestněprávní, trestněprocesní a kriminologické aspekty)*. Praha: Leges, 2014, 152 s.

- MULÁK, Jiří. Zásada legality a oportunité v českém trestním řízení. In JELÍNEK, J. *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, 224 s.
- MUSIL, Jan. Jsou námitky vznášené proti institutu korunního svědka oprávněné? In VÁLKOVÁ H., STOČESOVÁ S. *Nad institutem korunního svědka*. Plzeň: ZČU v Plzni, 2003, 93 s.
- NETT, Alexander. Spolupracující obviněný přínosy a rizika nové právní úpravy. In DÁVID, Radovan (ed.) *Dny práva – 2010 – Days of Law*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 123 s.
- PIPEK, Jiří. Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka. In VÁLKOVÁ H., STOČESOVÁ S. *Nad institutem korunního svědka*. Plzeň: ZČU v Plzni, 2003, 93 s.
- STUPKOVÁ, Lucie. Institut Spolupracujícího obviněného a korunního svědka ve světle základních zásad trestního práva procesního. In JELÍNEK, J. *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, 224 s.

Odborné články

- BURGHARD, Waldemar. Organisierte Kriminalität. *Kriminalistik*, 1990, č. 10, s. 501.
- JÍLOVEC, M., KOZÁK, V. Legalita a oportunita ve světle připravované rekodifikace trestního procesu. *Státní zastupitelství*, 2016, roč. 14, č. 5, s. 23-30.
- JUNG, Heike. Der Kronzeuge – Garant der Wahrheitsfindung oder Instrument der Überführung? *Zeitschrift für Rechtspolitik*, 1986, roč. 19, č. 2, s. 38-42.
- KARABEC, Z. K právním prostředkům boje proti organizovanému zločinu. *Trestní právo*, 1999, roč. 4, č.2, s. 8-13
- KRISTKOVÁ, Alena. K legalitě a oportunitě v českém trestním řízení. *Trestní právo*, 2014, roč. 18, č. 14, s. 4-13.
- KOZÁK, Vítězslav. Zásada legality ve světle připravované rekodifikace trestního procesu. *Trestní právo*, 2016, roč. 20, č. 1, s. 15-16.
- LICHNOVSKÝ, Vladimír. K některým problematickým aspektům spolupracujícího obviněného. *Kriminalistika*, 2014, roč. 48, č. 4, s. 258-265.

- MICHORA, Zdeněk. Expanzivní oportunita v kontextu rekodifikace trestního procesu a spolupracující obviněný. *Trestněprávní revue*, 2017, roč. 16, č. 1, s. 1-7.
- NEČADA, Václav. Rekodifikace trestních kodexů ve Slovenské republice. *Trestní právo*, 2008, roč. 12, č. 5, s. 31-36.
- NEZKUSIL, Jiří. K uplatnění principu oportunitity v trestním právu. *Trestní právo*, 2009, roč. 14, č. 5, s. 7-19.
- PIPEK, Jiří. Formální pojetí trestného činu a princip oportunitity. *Trestněprávní revue*, 2004, roč. 3, č. 11, s. 309-320.
- ŘEHÁČEK, Jan. Mlčeti zlato aneb spoluprací se státním zástupcem k přísnějšímu trestu. *Trestněprávní revue*, 2016, roč. 15, č. 2, s. 44-45.
- SCHRAMHAUSER, Jiří. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 1, s. 11-16
- VANTUCH, Pavel. Spolupracující obviněný po novelizaci provedené zákonem č. 193/2012 Sb. *Trestní právo*, 2012, roč. 17, č. 10, s. 4-10.
- VANTUCH, Pavel. Institut spolupracujícího obviněného a návrh na jeho novelizaci. *Trestní právo*, 2011, roč. 15, č. 10, s. 4-10.
- VANTUCH, Pavel. K institutu spolupracujícího obviněného a možnostem jeho uplatňování v praxi. *Trestní právo*, 2012, roč. 16, č. 7-8, s. 19-29.
- VANTUCH, Pavel. *K současnému stavu ochrany svědků a osob podávajících vysvětlení*. *Trestní právo*, 2012, roč. 16, č. 9, s. 8-14
- VANTUCH, Pavel. K návrhu právní úpravy institutu „korunního svědka“. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2 č. 3 s. 77-82
- WEIGEND, Thomas. Das „Opportunitätstprinzip“. Zwischen Einzelfallgerechtigkeit und Systemeffizienz. *Zeitschrift für die Gesamte Strafrechtswissenschaft*, 1997, s. 110-118.

Právní předpisy

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

- Listina základních práv a svobod, vyhlášená zákonem č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky, republikovaná usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb., kterým se mění Listina základních práv a svobod.
- zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství
- zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky
- zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením
- vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., řád výkonu trestu odnětí svobody
- zákon č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok
- Code pénal
- zák. č. 2004-204 ze dne 9. března 2004 (tzv. Perben II).

Mezinárodní smlouvy

- Rezoluce Rady EU č. 497Y0111(01) ze dne 20. prosince 1996
- Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Judikatura

- Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. března 2014, sp. zn. III. ÚS 859/13
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. prosince 2012, sp. zn. 7 Tdo 1315/12
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. září 2015, sp. zn. 8 Tdo 661/2015
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 28. 5. 1976 4 To 13/76
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 18. července 1985 sp. zn. 11 To 51/85
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 4. 2015, sp. zn. VS 2 Ntd 4/2015

- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 25. 10. 2011, sp. zn. VSOL 6 To 95/2011.

Ostatní prameny

- *Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství*. Nejvyšší státní zastupitelství, 17. 9. 2014, sp. zn. 1 SL 114/2014.
- *Co je korupce* [online]. Policie České republiky. Dostupné na <<http://www.policie.cz/clanek/co-je-korupce.aspx>>.
- Důvodová zpráva k vládnímu návrhu na vydání zákona č. 41/2009 Sb.
- Důvodová zpráva k vládnímu návrhu na vydání zákona č. 193/2012 Sb.
- Důvodová zpráva k vládnímu návrhu na vydání zákona č. 137/2001 Sb.
- Důvodová zpráva k vládnímu návrhu na vydání zákona č. 457/2003 Z.z.
- KEDROŇ, Radek. Efekt Salačová. *Podezřelí chtějí nižší tresty, spolupracují s vyšetřovateli* [online]. lidovky.cz, 20. ledna 2012 [cit. 7. prosince 2016]. Dostupné na <http://www.lidovky.cz/efekt-salacova-podezreli-chteji-nizsi-tresty-spolupracuji-s-vysetrovateli-1vc-/zpravy-domov.aspx?c=A140117_224912_ln_domov_hm>.
- KRISTKOVÁ, Alena. *Nové instituty inspirované common law v českém trestním řízení*. [online]. muni.cz, 2013. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/trestnepravniaalternativy/trestnepravniaalternativy.pdf>.
- KUČHTA, Josef. *Korunní svědek a spolupracující obviněný v českém trestním právu*. [online]. muni.cz, 2010. Dostupné na <[https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Kuchta_Josef_\(4144\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Kuchta_Josef_(4144).pdf)>.
- LERGETPORER, Helena. *Mafie v italské narativní próze 90. let 20. století (studie)* [online]. clovek.ff.cuni.cz, 15. 4. 2011. Dostupné na <http://clovek.ff.cuni.cz/pdf/lergetpor_studie_22.pdf>.
- Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 12/2012, o předcházení, zabránění a včasném odhalování násilí mezi obviněnými, odsouzenými a chovanci.
- PAVLIŠOVÁ, Radka. *Analýza soudních rozhodnutí vydaných v letech 2010 až 2012 ve věcech úplatkářských trestných činů* [online]. Transparency.cz, 2013. Dostupné na <<https://www.transparency.cz/analiza-soudnich-rozhodnuti-vydanych-letech-2010-2012-vecech/>>.
- Pokyn obecné povahy NSZ č. 8/2009 ze dne 21. září 2009, o trestním řízení

- SEIFERT, Filip. *Úskali institutu spolupracujícího obviněného* [online]. Epravo.cz, 8. 4. 2013. Dostupné na: https://www.epravo.cz/dataPublic/data/E-pravo_mag/2013_E1_web.pdf.
- *Sněmovní tisk č. 746/0, část č. 1/2* [online]. Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=746&CT1=0>.
- *Sněmovní tisk č. 510 Novela zákona – trestní řád* [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?O=6&T=510>.
- *Spolupracující obviněný jednou a dost, navrhuje profesor Jelínek* [online]. ceskatelevize.cz, 6. 3. 2015. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1509144-spolupracujici-obvineny-jednou-a-dost-navrhujje-profesor-jelinek>.
- SÝKORA, Michal. *Organizovaná (zločinecká) skupina* [online]. pravni prostor.cz, 20. 5. 2014 [cit. 9. února 2017]. Dostupné na <http://www.pravni prostor.cz/clanky/trestni-pravo/organizovana-zlocinecka-skupina>.
- VÁVRA, Libor. *Spolupracující obviněný*. [online]. pravni prostor.cz, 6. 10. 2015. Dostupné na: <http://www.pravni prostor.cz/clanky/trestni-pravo/spolupracujici-obvineny>.
- *Výčet kumulativní* [online]. Úřad vlády České republiky. Dostupné na <https://help.odok.cz/vykladovy-slovník/-/wiki/Výkladový%20slovník/Výčet+kumulativní>.

Abstrakt

Autorka se v předkládané kvalifikační práci s názvem „*Spolupracující obviněný*“ zaměřila na jeden z možných procesních prostředků boje s organizovaným zločinem, které právní řád obsahuje. Ačkoli jde o institut, který byl do právního řádu zaveden již na začátku roku 2010, jde o dlouhodobě aktuální tematiku, jež je stále předmětem odborných diskuzí. Přestože je právní úprava soustředěna pouze do jediného ustanovení trestního řádu, praxe ukázala její nedostatky, které je třeba odstranit.

Diplomová práce se v první části věnuje teoretickému vymezení pojmu spolupracujícího obviněného, jeho právní úpravě *de lege lata*, kolidování se základními zásadami trestního řízení, významu v boji s organizovaným zločinem a rozdílům oproti institutu korunního svědka. Autorka také provádí srovnání se zahraniční právní úpravou na Slovensku a ve Francii, kde institut spolupracujícího obviněného funguje již několik let. V další části diplomové práce jsou jmenována konkrétní úskalí právní úpravy, zejména závislost přiznání procesního postavení na úvaze státního zástupce, forma jeho rozhodování, rozšíření na řízení o zločinech, ochranu spolupracujícího obviněného na svobodě i ve výkonu trestu a upuštění od potrestání. Autorka nastiňuje možná řešení *de lege ferenda*, která vychází např. z analýzy dosavadních rozhodnutí, v nichž figuroval spolupracující obviněný, či z výkladu právních předpisů.

Ačkoliv autorka považuje institut spolupracujícího obviněného celkově za přínos v boji s organizovaným zločinem, současný stav právní úpravy vnímá jako nedostačující a vykazující nedostatky, jež by měl zákonodárce řešit. Kriticky se také staví k novele, která rozšířila možnost využití spolupracujícího obviněného i v řízení o zločinech a která nově zakotvila možnost upustit od potrestání spolupracujícího obviněného. Řešením však není přijetí korunního svědka do právního řádu v rámci rekodifikace trestního práva procesního, v jehož případě dochází k zastavení trestního stíhání, což považuje za nepřiměřený prostředek ve prospěch obviněného a rezignaci na vyšetřovací činnost orgánů činných v trestním řízení.

Abstract

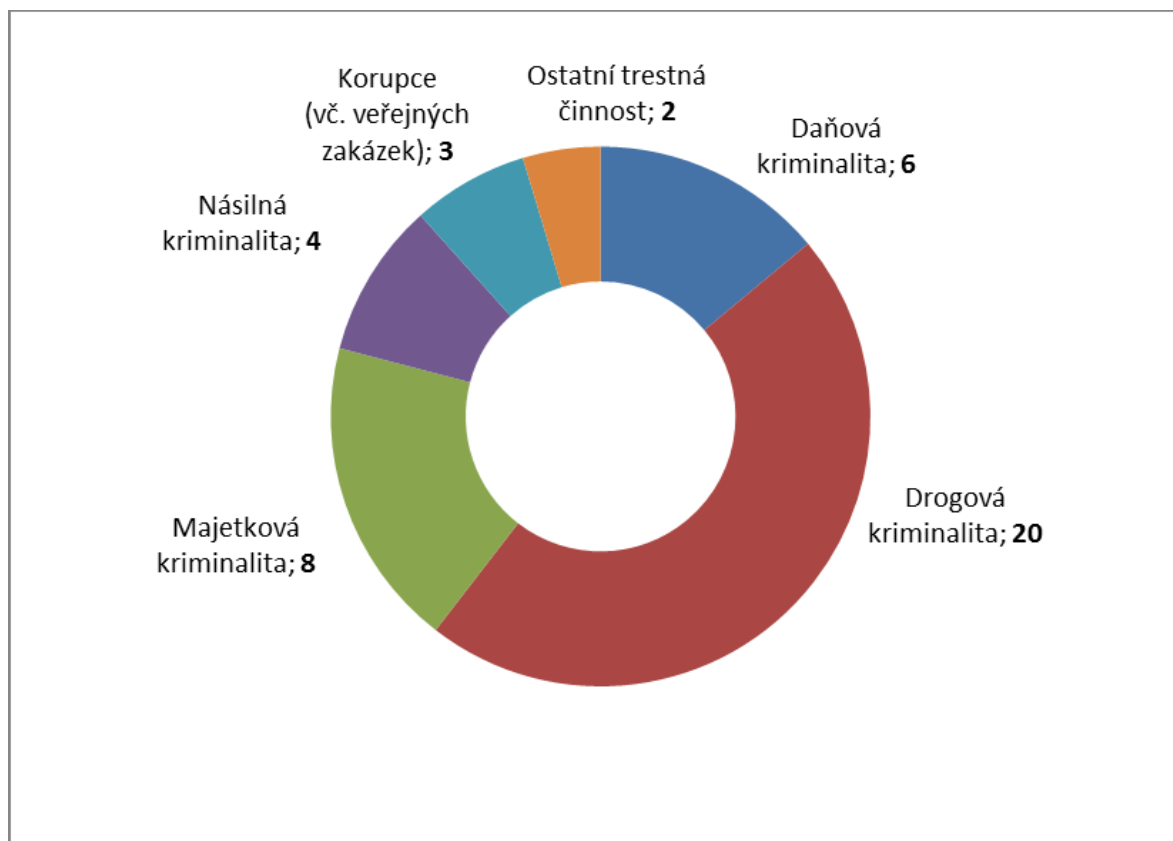
The author of the thesis called *The Cooperating Defendant* focuses on one of the possible procedural means of fight against organized crime which forms a part of the rule of law. The thesis assesses *de lege lata* regulation with respect to its efficiency and sufficiency. Although this legal institution was implemented into the legal system at the beginning of 2010, it remains a topical issue and the subject-matter of professional debates. In spite of the fact that only one criminal law provision concerns itself with the regulation, common practice has shown certain deficiencies in the regulation that must be removed.

The first part of the thesis deals with theoretical definitions of the term ‘the cooperating defendant’; its *de lege lata* regulation; the clash with the basic principles of criminal proceedings; its role in the fight against organized crime, and the differences of the legal institution of the crown witness. The author also compares the domestic legal institution of the cooperating defendant with its counterparts from Slovakia and France where the legal institution has been in operation for several years. Another part of the thesis addresses the particular pitfalls of the regulation - mainly the granting of procedural status which is at the discretion of the public prosecutor; his decision-making practice; an extension to proceedings relating to crimes; protection of the cooperating defendant both at large and during imprisonment, and the abandonment of punishment. The author outlines possible *de lege ferenda* solutions based on e.g. the analysis of the past decisions concerning the cooperating defendant or the interpretation of legislation.

On the whole, the author believes the legal institution of the cooperating defendant to be beneficial in regard to the fight against organized crime. Nevertheless, the author points out the insufficiency of the current regulation and the need for addressing its drawbacks by lawmakers. The author criticises the amendment which extends the possibility of using the institution of the cooperating defendant in the proceedings relating to crimes and also formalizes the possibility of refraining from the punishment of the cooperating defendant. The author does not consider the re-enactment of procedural criminal law and the implementation of the crown witness into the legal system to be the optimal solution since it results in the abandonment of prosecution - a disproportionate means favouring the defendant - as well as the abandonment of the investigative activities of the law enforcement authorities.

Přílohy

Příloha č. 1 - Struktura trestné činnosti týkající se institutu spolupracujícího obviněného k 31. 8. 2014

Zdroj: Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství ze dne 17. 9. 2014, sp. zn. 1 SL 114/2014, s.6

Příloha č. 2 – Rozhodnutí ČŘVS o poskytnutí informace

Vězeňská služba České republiky Generální ředitelství Praha

Soudní č. 1672/1a, pošt. přihrádka 3, 140 67 Praha 4, tel.: 244 024 111, fax: 244 024 809, ISDS: b86abcb

Č. j.: VS-4848-4/ČJ-2017-800040-INFZ

V Praze dne 1. února 2017

Paní
Tereza Heroutová, nar. 7. května 1993
Masarykova třída 22
779 00 OLOMOUC
E-mail: tereza.heroutova@seznam.cz

Počet výtisků: 1
Výtisk č.: 1
Počet listů: 3 (oboustranně)

E-mailem

ROZHODNUTÍ

o odmítnutí žádosti o poskytnutí informace

Organizační složce státu, bezpečnostnímu sboru a správnímu úřadu Vězeňská služba České republiky, organizační jednotka Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, jako subjektu povinnému ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, poskytovat informace vztahující se k jeho působnosti (dále též „povinný subjekt“), bylo dne 3. ledna 2017 na elektronickou adresu podatelny povinného subjektu doručeno písemné podání, učiněné účastníkem řízení Terezou Heroutovou, nar. 7. května 1993, trvalý pobyt Pivovarská 295, 378 53 Strmilov, uvedená doručovací adresa Masarykova třída 22, 779 00 Olomouc (dále též „žadatelka“). Žádost zaevidovaná povinným subjektem pod čj. VS-4848-1/ČJ-2017-800040-INFZ obsahovala soubor otázek, vztahujících se k institutu spolupracujícího obviněného a dotazů k problematice výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody takové osoby. Žádost byla na základě výzvy povinného subjektu žadatelkou doplněna dne 13. ledna 2017. Na základě seznání skutkového a právního stavu povinný subjekt, rozhodl takto:

Žádost o poskytnutí informace se odmítá,

podle ustanovení § 15 odst. 1 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, a za přímé aplikace právní úpravy v ustanovení § 23a odst. 13 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění zákona č. 157/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů; z ní vyplývá, že údaje a informace, kterých se žadatelka domáhá, jsou z informační povinnosti dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, vyňaty.

Odůvodnění

Ze spisové dokumentace vyplývá, že Vězeňská služba České republiky, organizační jednotka Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, jako subjekt ve smyslu § 2 odst. 1 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů (dále též „zákon o svobodném přístupu k informacím“), povinný poskytovat informace vztahující se k jeho působnosti, přijala dne 3. ledna 2017 písemné podání žadatelky o poskytnutí informace Terezy Heroutové, nar. 7. května 1993, trvalý pobyt Pivovarská 295, 378 53 Strmilov, uvedená doručovací adresa Masarykova třída 22, 779 00 Olomouc; žádost byla zaevidována povinným subjektem pod čj. VS-4848-1/ČJ-2017-800040-INFZ.

Obsahem žádosti byl soubor otázek, vztahujících se k institutu spolupracujícího obviněného a dotazů k problematice výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody takové osoby.

Povinný subjekt písemně podanou žádost posoudil nejprve z hlediska náležitostí žádosti; pro její bezproblémové vyřízení je vyžadováno přesného vymezení osoby žadatele a rovněž tak předmětu žádosti. Jelikož písemná žádost, jak byla podána, nesplňovala esenciální náležitosti, jak jsou požadovány v § 14 odst. 2 a odst. 3 zákona o svobodném přístupu k informacím uplatnil institut výzvy k odstranění vad učiněného podání podle ustanovení § 14 odst. 5 písm. b) zákona o svobodném přístupu k informacím. Žadatelka žádost doplnila podáním, které povinný subjekt obdržel prostřednictvím elektronické adresy podatelny povinného subjektu dne 13. ledna 2017 a toto zaevidoval pod čj. VS-4848-3/ČJ-2017-800040-INFZ.

Řízení tím bylo vedeno ve vztahu k dotazům žadatelky ve smyslu, *„jak moc je opodstatněný strach spolupracujících obviněných z možné odplaty při výkonu vazby a při výkonu trestu odnětí svobody, zda jsou taková odsouzení umístování odděleně, jak se postupuje při umístění spolupracujících obviněných, zda existují nějaká zvláštní pravidla postup v této věci, anebo zda je možné umístit spolupracujícího obviněného s odsouzenými za nedbalostní trestné činy či osobami prvotrestanými tak, aby byli tzv. v bezpečí...“*.

I.

Povinný subjekt ohledně výroku o odmítnutí žádosti a na úvod odůvodnění tohoto odmítnutí žádosti považuje za významné akcentovat, že zákonodárcem provedená novelizovaná právní úprava v ustanovení § 23a odst. 13 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky (dále též zákon o Vězeňské službě“), ve znění zákona č. 157/2013 Sb., kterým se mění zákon o Vězeňské službě, stanoví, že *„(13) Vězeňská služba neposkytuje podle zvláštního právního předpisu⁹⁾ údaje vedené pro účely evidence podle odstavce 1, informace, které souvisí s ochranou a obranou objektů, ve kterých je vykonávána zabezpečovací detence, vazba a trest odnětí svobody, o vozidlech užívaných k přepravě vězňených osob a o způsobu a rozsahu ochrany a střežení osob“*. V poznámce pod čarou č. 9

je odkaz na zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.

Je evidentní, že výluka z informační povinnosti se dotýká také právě problematiky „*způsobu a rozsahu ochrany a střežení vězňených osob*“.

Účel a smysl právní úpravy provedené v § 23a odst. 13 zákona o Vězeňské službě, ve znění zákona č. 157/2013 Sb., nutno interpretovat nejen ze samotné právní úpravy, ale rovněž z autentických dokumentů, jasně vypovídajících o záměrech a vůli zákonodárce. V předložené důvodové zprávě k návrhu novely zákona o Vězeňské službě se výslovně zdůrazňuje: „*V zákoně se (§ 23a odst. 13) vymezuje okruh informací, které Vězeňská služba na žádost podanou podle zákona o svobodném přístupu k informacím nebude poskytovat (viz Sněmovní tisk č. 714, VI. volební období)*“.

Dále je důležité uvést, že v realizovaném řízení, ve výroku a odůvodnění povinný subjekt vycházel z úpravy podle Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. j. 13/2008-SOSV-SP, kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, ve znění Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. j. 575/2011-OT-OSV. Ve věci tím byl povinen posoudit (což vyplývá právě ze zmíněné Instrukce Ministerstva spravedlnosti, zda žadatelem požadované informace neobsahují některé z chráněných informací.

II.

Chráněnými informacemi se v této souvislosti rozumí zejména osobní údaje (viz ustanovení § 8a a § 8b zákona o svobodném přístupu k informacím, s odkazem na zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů), informace o soukromí (ustanovení § 8a zákona o svobodném přístupu k informacím, a ustanovení § 84 až § 90 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).

Chráněnými informace jsou též utajované informace (§ 7 zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů), obchodní tajemství (ustanovení § 9 zákona o svobodném přístupu k informacím a ustanovení § 504 občanského zákoníku), a informace, chráněné podle zákona o svobodném přístupu k informacím, např. informace podle jeho ustanovení § 11 odst. 2 písm. a) a c) nebo ustanovení § 11 odst. 3. Logicky také jiné informace, které jsou chráněné podle zvláštních zákonů, čímž se rozumí ochrana bankovního tajemství, listovního tajemství, lékařského tajemství, dále ochrana osobních, provozních a lokalizačních údajů a důvěrnost elektronických komunikací. Náleží sem taktéž další obdobně jiným zákonem chráněné informace, například dle právní úpravy provedené v ustanovení § 49 zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 8 a v § 16 zákona č. 29/2000 Sb., o poštovních službách a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 66 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních

službách a podmínkách jejich poskytování, v § 21c zákona č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Dále informace chráněné právní úpravou, jak ji zákonodárce provedl v ustanovení § 218 odst. 2 zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, anebo v ustanovení § 23a odst. 13 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění zákona č. 157/2013 Sb., anebo informace chráněné dle ustanovení § 87 až § 97 zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Jak patrně, mezi chráněné informace patří tedy takové, které jsou vymezeny v § 23a odst. 13 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění zákona č. 157/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

III.

Povinný subjekt v provedeném řízení následně posoudil smysl a účel právní úpravy, jak je provedena v ustanovení § 23a odst. 13 zákona o Vězeňské službě, novelizovaném zákonem č. 157/2013 Sb. V této souvislosti se zaměřil především na vysvětlení obsahu pojmu „*způsob a rozsah ochrany a střežení vězňených osob*“.

Východiskem jsou zde zákonné povinnosti, jak vyplývají z úkolů Vězeňské služby podle zákona o Vězeňské službě.

Základním posláním Vězeňské služby České republiky je zajišťovat výkon vazby, zabezpečit výkon trestu odnětí svobody a výkon zabezpečovací detence a bezpečnost a pořádek v soudních budovách. Vězeňská služba České republiky spravuje a střeží vazební věznice, věznice a detenční ústavy („věznice“). Střeží, předvádí a eskortuje vězňené osoby. K jiným úkolům patří výzkum v oboru penologie, jehož výsledky aplikuje v praxi. Vězňené osoby jsou umístěny v 35 vězeňských zařízeních; v čele každého z nich stojí ředitel, centrální správu zajišťuje Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky v čele s generálním ředitelem Vězeňské služby České republiky. Generálnímu řediteli náleží pravomoc určit místa pro výkon vazby a pro výkon trestu odnětí svobody, stanovit základní typy věznic a zřídit oddělení různých základních typů ve věznicích.

Podle zákonné úpravy se rozlišují čtyři typy věznic, a to s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. V rámci jedné věznice mohou být ovšem zřízena oddělení různých typů, jestliže tím není ohrožen účel trestu.

Podle § 2 odst. 1 písm. a) až c) zákona o Vězeňské službě Vězeňská služba České republiky „*a) spravuje a střeží vazební věznice a věznice a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, b) spravuje a střeží*

ústavy pro výkon zabezpečovací detence, c) střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody a eskortuje tyto osoby do výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, ústavního ochranného léčení či zabezpečovací detence, a to bezprostředně po ukončení výkonu vazby, zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody“.

Jelikož dotazy žadatelky směřovaly k podání informace, jak jsou střeženy osoby označené za „spolupracujícího obviněného“, povinný subjekt má za to, že mu přísluší toliko akcentovat, že režim střežení, předvádění a eskortování těchto osob představuje režim, který z hlediska bezpečnosti a dalších hledisek by měl splňovat vyšší standardy než u uvězněných osob, které osobami spolupracujícími s orgány činnými v trestním řízení při objasňování závažné trestné činnosti nejsou. Půjde tudíž o situace, kdy nebude v praxi využita možnost podle § 46 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 193/2012 Sb. (to znamená, bylo upuštěno od potrestání obžalovaného).

Lze připojit, že ačkoliv Vězeňská služba České republiky podle ustanovení § 23a odst. 13 zákona o Vězeňské službě podání informace na základě poznání skutkového a právního stavu odmítla, ochranu a střežení „osob spolupracujících“ možno považovat za blízkou požadavkům, které jsou stanoveny v zákoně č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů.

Vězeňská služba České republiky si je tím vědoma odpovědnosti, kterou jí ukládají zákony a právní předpisy, a byť informaci nelze poskytnout, potažmo podat a podrobněji rozvést, lze v obecné rovině konstatovat, že náhled na „*způsob a rozsah ochrany a střežení vězněných spolupracujících osob*“ jest v podstatě nevzdálen tomu, co ve svých statích k těmto otázkám uvádí doc. JUDr. Pavel Vantuch, CSc., včetně jeho úvah *de lege ferenda*.

IV.

Na základě shora uvedeného povinný subjekt rozhodl, jak ve výroku uvedeno jest. Povinný subjekt v rámci odůvodnění odmítnutí žádosti o poskytnutí informace poukazuje též na fakt, že právo na informace i omezení práva na přístup k informacím jsou založeny ústavně. Právo na informace je garantováno zejména v článku 17 Listiny základních práv a svobod (dále též „Listina“), a článku 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Tato práva ovšem nejsou bezbřehá a absolutní, jsou dána určitá omezení a limity.

Legitimní omezení práva na informace stanoví článek 17 odst. 4 Listiny, podle něhož svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace je možné omezit zákonem, půjde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

Poučení

Proti tomuto rozhodnutí lze podat odvolání k nadřízenému správnímu orgánu, Ministerstvu spravedlnosti České republiky. Odvolání se podává prostřednictvím prvoinstančního povinného subjektu do 15 dnů ode dne doručení písemného vyhotovení tohoto rozhodnutí.

Jaroslav Bauer
z pov. ředitel odboru správního
Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky

Za správnost: JUDr. Bělecký